

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Dr. Pogár László

ZENEMŰVEK A SZERZŐI JOGBAN

Jelen cikk célja a zeneművek szerzői jogi bemutatása az 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (továbbiakban: Szjt.) és a bírói gyakorlat alapján. A szerzői mű ismertetését követően kerülnek tárgyalásra a szerző személyhez fűződő, illetve vagyoni jogai. Ezt követi a szerzői jog korlátait jelentő védelmi idő és szabad felhasználás eseteinek leírása. A cikk a szerzői joggal szomszédos jogok, továbbá a közös jogkezelés tárgyalásával zárul.

1. A mű fogalma

A szerzői művel, vagyis jelen esetben a zeneművel kapcsolatban elvárás annak egyéni-eredeti jellege, valamint az, hogy alkotó szellemi tevékenység eredményeként jöjjön létre. A más művektől való megkülönböztethetőség, illetve a műnek szerzőhöz fűződő individuális kapcsolata adja a mű „differencia specifikáját”. Ugyanakkor nem szükséges, hogy az alkotó személye mindenki számára ismert, nyilvánvaló legyen, hiszen egyes esetekben még hozzáértő műelemzőknek is problémát jelentethet egy-egy alkotás szerzőjének beazonosítása. Nem releváns azonban a mű értéke, esztétikai jellemzője, és az arra vonatkozó értékítélet. (BH1980. 332.)¹

További fogalmi elemnek tekinthetjük a mű meghatározásánál a megformáltságot – azaz a mű tartalmának és formai sajátosságait, melyek egyértelműen utalnak a szerző személyére –, és a mások számára felfoghatóvá, érzékelhetővé tételt.

A szerző jog alanyi jogosultja mindig a mű szerzője. Ha egy zenemű (és annak szövege) egyetlen személy alkotói munkájának eredménye, különösebb probléma nem merül fel. Gyakoribb azonban, hogy a szerzői alkotás több személy alkotói tevékenységének eredményeként jön létre. Ebben az esetben a törvény a közös művet úgy különbözteti meg, hogy egyes részei önállóan is felhasználhatóak-e. Ha nem, a **szerzőtársak** jogaikat csak együttesen gyakorolhatják, azaz: „a szerzőtársakat megillető szerzői jog egységes, a szerzők jogaikat csak együttesen gyakorolhatják, azaz a gyakorlatban valamennyiüktől engedélyt kell kérni a mű felhasználására, és a szerzői jogdíjat – ellenkező megállapodás híján – valamennyiük kezéhez kell teljesíteni; a szerzői jog megsértése ellen bármelyik szerzőtárs önállóan fellephet, a jogkövetkezmények azonban a többi szerzőtársra is kihatnak; a szerzőtársak belső jogviszonyára a közös tulajdoni analógia alkalmazható, a hányadokat illetően a törvény

¹ Szerzői jogi védelemben részesül minden olyan mű, amelynek formáján az alkotó szellemi tevékenységéből fakadó eredetiség jegyei felismerhetők, függetlenül attól, hogy az alkotás milyen esztétikai értékelést vált ki.

kétség esetére az egyenlőséget vélelmezi.”² Ez vonatkozik általában arra az esetre is, ha a közös mű egyes részei önállóan is felhasználhatók – **összekapcsolt művekből álló közös mű** (pl. megzenésített vers³). Együttesek esetében tipikus, hogy a közös művet a szerzőtársak együtt, egymásra tekintettel alkották (pl. szöveges könnyűzenei mű): ebben az esetben, ha az összekapcsolt művet más művel kívánják közös műbe összekapcsolni, az eredeti közös mű valamennyi szerzőtársának hozzájárulása szükséges. Például Bródy János „Miért hagytuk, hogy így legyen?” című dalhoz írott szövegének újra megzenésítéséhez szükség lenne Szörényi Levente engedélyére is. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a közös mű szétválaszthatóságának alapján esetenként meghatározott szerzőtársi (ha a mű részei nem használhatók fel önállóan), illetve **társszerzői** (ha a közös mű önálló részei külön-külön is felhasználhatóak) viszony megállapításában korábban még a bírói gyakorlat sem volt egységes.⁴ Ez egy időközben bekövetkezett jogszabályváltozásnak tudható be. Amíg ugyanis a módosítást megelőzően a gyakorlat az oszthatatlanságot esztétikai kérdésként kezelte, addig azt követően a ma hatályos szabályozás szerint is, ez ténykérdés. A BH 1986/14. döntés a megzenésített vers szerzőit társszerzőknek minősítette ugyan, de a mű címét oszthatatlannak tekintette. Ezért ebben a részben a szerzőket szerzőtársaknak minősítette. Ebből következően a mű címének felhasználásához a felperes engedélyére is szükség lett volna.

Eljárásjogi szempontból érdemes kiemelni a BH 1992/324. döntést. Ez a döntés szerzőtársi és társszerzői minőség megállapítása iránti perben egyaránt irányadó. Az adott esetben musical szerzőtársi minőségének megállapítására irányuló kereset és viszontkereset elbírálásánál a bíróság általános érvennyel nélkülözhetetlennek vélte azoknak a perben állását, akik szerzői jogi igényt támaszthatnak. Tette ezt azért, mert a szerzőtársi minőség megállapítása kihat a többi jogosult szerzőségének arányára is.

2. A személyhez fűződő jogok

A szerző személyiségi jogait elsőként célszerű elhatárolni a mindenkit megillető általános személyiségi jogoktól (jóhírnév, becsület, képmás, hangfelvétel, stb.), amelyeket az Alkotmány és hatályos Ptk.-nk tartalmaz. A szerzőt megillető speciális védelmet az Szjt. 10-15.§-ai szabályozzák. A szerzői jogi védelem keletkezéséhez semmiféle hatósági eljárásra, nyilvántartásba vételre nincs szükség, tehát a személyhez

² Lontai Endre: Szellemi alkotások joga – Eötvös József Könyvkiadó, 2001, Budapest (48. o.)

³ Ha a megzenésített vers olyan közös műnek minősül, amely önálló részekre szétválasztható, az egyes részekre a társszerzőket önálló szerzői jog illeti meg. A szerzői jogok közé tartozik az is, hogy a mű sajátos címének a felhasználásához a szerző hozzájárulására van szükség. A közös mű címe egységes, önálló részekre nem választható szét, ezért annak felhasználásához mindkét szerző hozzájárulása szükséges. (BH1986. 14.)

⁴ Ugyanazon színpadi dalművet a LB Pf. III. 21 027/1974. sz. döntése oszthatatlan, egységes alkotásnak, szerzőit szerzőtársaknak, míg a LB Pf. IV. 20 022/1982. sz. döntésében szétválasztható műnek, a szerzőket pedig társszerzőknek minősítette.

fűződő és vagyoni jogok pusztán az alkotás tényénél fogva keletkeznek, illetik meg a szerzőt. A megalkotás pillanatában, annak tudomásul vételétől, elfogadásától, és arra való nyilatkozat tételétől függetlenül jön létre eme abszolút szerkezetű, negatív tartalmú jogviszony, melyet mindenki köteles tiszteletben tartani.

A személyhez fűződő jogok **forgalomképtelenek** – így az azokat korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis –, vagyis másra nem szállhatnak át, nem ruházhatók át, lemondani róluk érvényesen nem lehet [Szjt. 9.§ (2)]. Ugyanakkor ezen rendelkezés nyilvánvalóan nem zárja ki a Ptk. általános szabályainak alkalmazását: a személyhez fűződő jogokat nem sérti az a magatartás, amelyhez a jogosult hozzájárult, feltéve, hogy a hozzájárulás megadása társadalmi érdeket nem sért vagy veszélyeztet: például művének megváltoztatása, a neve helyett csak a kezdőbetűk feltüntetése [Ptk. 75.§ (3)].

A szerző személyiségi jogainak további jellemzője annak **időbeni korlátlansága**. E jogokat a mű létrehozásától a szerző haláláig, illetve a halála után a védelmi időn belül az gyakorolhatja, akit a szerző művészi hagyatékának gondozásával megbízott. Ha nincs ilyen személy, vagy nem intézkedik kellőképpen, a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerző személy gyakorolhatja a személyhez fűződő jogokat. E szabályok tehát a védelmi időn belül kizárják a szerzőnek a művel kapcsolatos, a törvényben szabályozott személyhez fűződő jogai tekintetében a Ptk. 85.§-ának (3) bekezdésében foglalt rendelkezések alkalmazását. Ez utóbbi szabályok viszont alkalmazhatóak a meghalt személy emlékét, jóhírnevét nem szerzői minőségben sértő magatartásra, továbbá alkalmazhatóvá válnak minden esetben a szerzői jogok védelmi idejének elteltével. Ha azonban olyan magatartásról van szó, amely a védelmi időn belül sértene a szerző névfeltüntetési jogát, a védelmi idő eltelte után a szerző emlékének megsértése címén – a Ptk. 85.§-ának (3) bekezdésében feljogosítottakon kívül – a közös jogkezelő szervezet is felléphet. Ennek köszönhetően több száz éves szerzői művek, így zeneművek esetén is feltüntetik a (zene)szerző nevét.⁵⁵

Ennek megfelelően a törvény az alábbi személyhez fűződő jogokkal ruházza fel a szerzőt: a mű nyilvánosságra hozatalának és visszavonásának joga, a szerzőség elismeréséhez és a névfeltüntetéshez való jog, illetve a mű egységének, integritásának megőrzéséhez való jog.

2.1. A mű nyilvánosságra hozatala

⁵⁵ 1999. évi LXXVI. törvény indokolása a szerzői jogról

A mű nyilvánosságra hozatalához való jog tulajdonképpen a mű szerzőjének arra való felhatalmazását jelenti, hogy egyoldalú rendelkezésben eldöntse, titokban tartja, vagy nyilvánosságra hozza-e alkotását. **Nyilvánosságra hozatalnak** az minősül, ha elvileg bárki számára hozzáférhetővé, megismerhetővé válik a mű, még ha a tényleges megismerés nem is valósul meg. Ha a szerző amellett dönt, hogy nem hozza nyilvánosságra művét, akkor azt titokként kell kezelni, megilleti a titokvédelem (Ptk. 81.§) a mű minden részével, vázlatával együtt. A titokvédelemre mindaddig lehetőség van, míg a művet egy meghatározott kiadónál ismerik. Továbbá a mű nyilvánosságra hozatala előtt annak lényeges tartalmáról csak a szerző hozzájárulásával szabad a nyilvánosságnak tájékoztatást adni. Ennek jelentősége, hogy a műről rossz, idő előtti, túl részletes, a művet unalmasnak feltüntető tájékoztatás az alkotás iránti érdeklődés hátrányos befolyásolására alkalmas.

Vélelmezni kell a nyilvánosságra hozatalt

- ☞ a szerző halála után fellelt mű esetén, feltéve, hogy a szerző vagy annak jogutódja ellenkező nyilatkozatot nem tett.
- ☞ a munkaviszonyban vagy más hasonló jogszabályban létrehozott mű esetén: a mű átadása a nyilvánosságra hozatalhoz való hozzájárulásnak minősül. Az átadás megtagadása, vagyis a nyilvánosságra hozatal megghiúsítása esetén a szerző munkaköri kötelezettségét szegi meg, így munkajogi szabályokat kell alkalmazni.
- ☞ felhasználási szerződés megkötés esetén.

A nyilvánosságra hozott mű esetében megnyílik a lehetőség a szabad felhasználásra, továbbá a nyilvánosságra hozatal időpontja meghatározza a védelmi idő kezdetét mind az ismeretlen szerző által, mind az együttesen létrehozott műveknél.

A nyilvánosságra hozatalhoz hasonlóképpen a szerző jogosult **visszavonni** alkotását. Ez nyilvánvalóan csak a még nyilvánosságra nem hozott művek esetében lehetséges. Azt követően – mivel technikailag képtelenség az összes már kiadott-eladott példányt a szerzőnek visszakövetelni – már csak a további felhasználást (pl. hanglezet terjesztése) és a szabad felhasználást van lehetőség betiltani. A visszavonási nyilatkozatot írásban kell megtenni, és csak alapos ok megjelölésével történhet. Bár az „alapos ok” fogalom tartalmi jelentését a törvény nem magyarázza, elsősorban belső meggyőződés megváltozására, politikai okokra hivatkozhat az alkotó.

A visszavonás, illetve az eltiltás a szerző egyoldalú jogosultága. E jog gyakorlásával mégsem sértheti mások jogait, jogos érdekeit. Köteles tehát az engedély visszavonásából, illetve a további felhasználás megtiltásából eredő kárt megtéríteni a felhasználó részére. E kötelezettség a nyilatkozat közléséig felmerült károkat terjed ki csupán. Nem feltétele a polgári jogi felelősség megvalósulása, a szerzőnek való felróhatóság, ezért a szerző nem

is mentheti ki magát azzal, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben elvárható volt. Dogmatikailag valójában nem kártérítésről, hanem kártalanításról van szó.⁶

Továbbá a munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott mű visszavonása nem érinti a munkáltató jogát a mű felhasználására, továbbá nem akadályozza a vagyoni jogok átruházása esetén a jogszerzőt az átruházott vagyoni jogokon alapuló felhasználásban. Ugyanakkor a visszavonó nyilatkozat a munkáltatónál a szerző nevének mellőzési kötelezettségét eredményezi.

2.2. A név feltüntetése

„A szerző személyiségét, becsületét, jó hírnevét nyilvánvalóan sérti az, hogy bármilyen okból – legyen az pl. plágium felvetése, a kreativitás hiánya vagy szerény képességek megléte, illetve más ok – szerzői mivoltát kétségbe vonják. Ezért az alkotói minőség elismerése fontos személyiségi és közösségi érdek.”⁷

Ennek megfelelően egy zenekarból kivált szövegíró juttatta érvényre szerzői minőségét, amikor is az általa írott „A főnix éjszakája” című szerzemény szerzőjeként korábbi zenésztársai nem tüntették fel a kiadott albumon. (a Legfelsőbb Bíróság IV. 21. 060/1954. sz. ítélete.)

A név a szerző és alkotása közötti elválaszthatatlan kapcsolat bemutatására szolgáló legfontosabb eszköz. Így a szerző – ideértve a szomszédos jogok jogosultjait is: előadóművészek, hangfelvétel előállítók, rádió és televízió szervezeteket – joga feltüntetni nevét művén, a művére vonatkozó közleményen, illetve annak példányain (sokszorosítás esetén), sőt jogosult művét neve megjelölésének mellőzésével vagy felvett néven is nyilvánosságra hozni. A név feltüntetésének módjára egyébiránt az adott szakmai szokások az irányadóak.⁸

Érdekes problémát vetnek fel a gyakorlatban a zenészek, zenekarok, előadóművészek névviselésével összefüggő jogi kérdései: **a névhasználat és a névvédelem**. Tekintettel arra, hogy itt a szerzőnek, előadóművésznek a nevével kapcsolatos jogáról van szó (és nem a mű, előadás felhasználásáról), nem a szerzői jogi törvény, hanem más jogszabályok alkalmazására kerülhet sor: elsősorban a Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV. tv.) személyiségi jogokkal kapcsolatos rendelkezéseire, másodsorban pedig az esetleg használható egyéb eszközöket nyújtó jogszabályokra. [A védjegyekről és földrajzi árujelzőkről szóló törvény (1997. évi XI. tv.), a Gazdasági társaságokról szóló törvény (1997. évi CXLIV. tv.), a Cégnyelvántartásról szóló törvény (1997. évi CXLV. tv.)]

A zenekari név felvételéhez nincs szükség semmiféle előzetes engedélyezésre, bejegyzésre, „levédetésre”. Bár általában azonos vagy hasonló név viselése nem jelenti

⁶ 1999. évi LXXVI. Törvény indokolása a szerzői jogról

⁷ Dr. Tattay Levente: A szerzők személyiségi jogai – Közjegyzők Közlönye 2001/3

⁸ Legf. Bír. Pf. I. 21.322/1964

az adott nevet korábban már viselő személy jogának megsértését – gondoljunk csak arra, hogy a telefonkönyvben milyen sok azonos nevű személlyel találkozunk –, a törvényalkotó úgy gondolta, hogy a művészi tevékenységet folytató személyek (és együttesek) nevével kapcsolatban speciális szabályokra van szükség. Ügyelni kell arra, hogy az ne legyen azonos vagy összetéveszthető más zenekar nevével, még abban az esetben sem, ha valamely tag polgári nevét választják zenekarnévként. Ilyen esetben – feltéve, hogy jelentkezik a zenekar, amely korábban ezt a nevet viselte, és ezt kifejezetten kéri – kötelesek toldással, elhagyással a nevet úgy megváltoztatni, hogy az ne legyen összetéveszthető (legismertebb példaként Hegedűs Géza író és Hegedűs D. Géza színművész esete említhető). A névütközés megszűnt zenekarok, elhunyt művészek esetében is megvalósulhat.

A néveltsőbbiség fellépésekről szóló újságcikkkel, plakátokkal, hirdetésekkel igazolható. Ezen túlmenően kiemelhető két, gyakran választott módszer⁹:

- a.) Szerzői álnevek, művésznevek tekintetében az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület vezet önkéntes nyilvántartást, két okból. Egyfelől a nyilvántartás elősegíti a szerzők névjogának érvényesülését, az azonos álnevek választásának lehetőségét csökkenti. (Az önkéntesség miatt természetesen ezt a lehetőséget nem lehet teljesen kizárni.) A nyilvántartás másfelől megkönnyíti az ARTISJUS által képviselt irodalmi és zenei szerzők pontos beazonosíthatóságát, és ezáltal jogdíjhoz jutását. A bejelentést az ARTISJUS Jogi Főosztályán kapott, illetve internetes honlapjáról (www.artisjus.hu) letölthető formanyomtatvány szerint, írásban kell megtenni.
- b.) Előadói nevek, együttesnevek esetén az Előadóművészi Jogvédő Irodánál (EJI) történő bejelentkezés jelenthet hasonló igazolási eszközt. Az EJI az előadóművészek közös jogkezelő társasága, azaz – az ARTISJUS-hoz hasonlóan – bizonyos felhasználások után szed be és oszt fel jogdíjakat. A bejelentkezés során az előadó, illetve együttes (választott) neve is rögzítésre kerül – a jelentkezés dátumával együtt –, így az mindenképpen jó bizonyítási eszköz lehet.

Gyakori probléma a név sorsa az együttes tagjaiban való változás, kilépés esetén. Ebben az esetben a Bartók-vonósnégyes ügy kapcsán született 1979/411. határozat alapján a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy nincs jelentősége annak, hogy ki találta ki a nevet: a név azé, aki viseli és nem azé, aki adta. Az együttes további névviselése ellen a kivált tag csak abban az esetben tiltakozhat, ha a változás művészi, karakter- és színvonalváltozással járna. Természetesen található olyan eset, ahol nehezen állapítható meg, hogy történt-e művészi karakter- és színvonalváltozás, illetve az együttesek

⁹ Dr. Tóth Péter Benjamin: Jogi kérdések a zenekarok névviselése körül -www.artisjus.hu/dokumentumok/tanulmanyok_07.html – 2003. november 14.

szétválása esetén előfordulhat, hogy mindkét tovább működő együttes hasonló művészi stílust visz tovább. Amennyiben a bíróság ezen esetekben nem tudna dönteni, az a megoldás maradna nyitva számára, hogy meállapítja az eredeti együttes megszűnését – és ezzel annak nevének "elenyészését" –, és a létrejövő együtteseket új elnevezés alkalmazására utasítja.

További oltalmat választhatnak az együttesek, a művészek azzal, ha a Magyar Szabadalmi Hivatalban védjegyeztetik nevüket (szóvédjegyként az együttesek, előadóművészek neve, ábrás védjegyként pedig logója lehet védett), vagy bíróságnál bejegyeztetett céget hoznak létre az együttes neve alatt. A védjegyoltalom alapján a védjegy tulajdonos(ok)nak kizárólagos joga van a védjegy használatára. Ugyanakkor a védjegyeztetésnek kellemetlen hatása lehet: a közösen bejegyzett megjelölésre vonatkozó kizárólagos védjegyjogok az együttes tagjai között megoszlanak, így a kilépő tag megakadályozhatja a további névviselést, amennyiben a megromlott személyes viszony következtében nem akar lemondani a védjegyjogból részes részről.

Érdekes megemlíteni azt a könnyűzenében nemigen előforduló esetet, amelyre azonban a komolyzenében sok példa van: a létező szervezet által fenntartott művészegyütteseknél (pl. MÁV Szimfonikusok) a névviselés joga a fenntartóé.

2.3. A mű egységének védelme

Szjt. 13.§: A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.

A törvény ezen mondatának jelentősége abban áll, hogy egyrészt az alkotó személyisége nem bontakozhat ki, nem valósulhat meg teljes egészében **a mű integritásának** sérelme esetén, másrészt pedig az alkotáson véghez vitt változtatás megváltoztathatja a mű mondanivalóját, alapgondolatát. Zenei művek esetén erre gyakori példa a zeneszerző által komponált mű más hangszerekkel való megszólaltatása, vagy a zenészmű egyes részeinek kihagyása.

A törvény csak abban az esetben tartja sérelmesnek az eltorzítást, megcsonkítást, megváltoztatást, megcsorbítást, ha az a szerző becsületére, jóhírnevére hátrányos. Gondoljunk itt az eredeti dalszövegtől eltérő trágár kifejezések használatára vagy az alkotás parodizálására.

„Hangsúlyozni kell azonban, hogy nem minden, a szerzői alkotást érintő jogosulatlan változtatás eredményezi egyben a szerző személyiségi jogai sérelmét.”¹⁰

3. A szerző vagyoni jogai

¹⁰ Hegyi Gábor

A vagyoni jogok védelme biztosítja, hogy a szerző vagyoni érdekei kielégítést nyerjenek. Hatályos szerzői jogunk egy „quasi” monista felfogást követ a szerzőt megillető személyhez fűződő és vagyoni jogok tekintetében azzal, hogy „a vagyoni jogok – a (4)-(6) bekezdésben foglaltak kivételével – nem ruházhatók át, másként sem szállhatnak át és azokról lemondani sem lehet.” – Szjt. 9.§ (3)

E jogok jelentősége – „amire nézve létüknek jelentősége van”¹¹ – az a szerző jogi értelemben vett felhasználás. A felhasználás tulajdonképpen a mű érzékelhetővé tétele, de hatályos törvényünk – ellentétben a korábbival – más európai szabályozási modellre jellemző módon a felhasználást nem definiálja, helyette a felhasználás jogának generálklauzulájával és a felhasználási módok példálózó felsorolásával kívánja „megválaszolni” jelentését.

A **felhasználási módoknak** két alaptípusát különböztetjük meg: az anyagi formában történő és a nem anyagi formában történő felhasználást. Az előbbinél a mű érzékeléséhez, a műélvezet lehetővé tételéhez valamely birtokba vehető dolog, testi tárgy létrehozatala, átadása, rendelkezésre bocsátása szükséges, míg az utóbbinál nem. Mára már azonban e kategóriák is csak részben fedik a valóságot, gondoljunk a zeneművek rögzített formában történő terjesztésére. Így – a törvény szerint – felhasználásnak minősül különösen:

- a) a többszörözés,
- b) a terjesztés,
- c) a nyilvános előadás,
- d) a nyilvánossághoz közvetítés sugárzással vagy másként,
- e) a sugárzott műnek az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával a nyilvánossághoz történő továbbközvetítése,
- f) az átdolgozás,
- g) és a témánk, a zeneművek szempontjából figyelmen kívül hagyható kiállítás.

3.1. A többszörözés

A szerző **kizárólagos joga**, hogy a művét többszörözze, és hogy erre másnak engedélyt adjon [Szjt. 18.§ (1)]. A többszörözés gyakorlatilag a műélvezet, ill. annak lehetővé tételének feltétele, hiszen az eredeti példány csak szűk személyi kör számára elérhető. A mű többszörözésével azonban megnyílik a műélvezet lehetősége egy sokkal szélesebb személyi kör részére. A többszörözés lényege a mű testi dologban való rögzítése olyan formában, amely lehetővé teszi, hogy az alkotás az ember számára

¹¹ Lontai Endre

közvetlenül (pl.: kotta, könyv) vagy közvetve (nem magáról az eredeti műpéldányról, vagy akárcsak nem is a műpéldányról való rögzítés – pl.: hangfelvételtől sugárzott mű rögzítése), ismételten érzékelhetővé váljon. Az Szjt. 18.§ (1) bekezdésének értelmében a rögzítés módja irreleváns, vagyis nem eleme a többszörözés fogalmának. A rögzítés anyagi formába öntést jelent, vagyis a mű azonosítható kifejezését a tér két vagy három dimenziójában az anyag felületének, szerkezetének vagy tulajdonságainak megváltoztatásával.¹²

Fontos hangsúlyozni, hogy a mű egy kis részletének lemásolása is a kimeríti a többszörözés fogalmát, ha a részlet eléri a szerzői jogi védetséghez szükséges „minimumot”, vagyis az egyéni-eredeti gondolat azonosítható. Ilyennek minősülhet egy zenemű néhány másodperces részlete. Külön problémát jelent a többszörözés tényének megállapítása a könnyűzenében használt „sampling” esetén. Ennél a számítástechnikai módszernél a rögzített zenemű apró, de még azonosítható elemeit kiemelik, majd ezt – bizonyos számítógépes módosítás után – beágyazzák egy új hangfelvételbe. A számítógépes módosítás annyira manipulálható, hogy az eredet könnyen elfedhető. Szintén egy számítástechnikai eljárás, a digitalizálás tette szükségessé az időleges rögzítés mint többszörözés kifejezett törvényi meghatározását.¹³

A többszörözés joga átfogja egyetlen dologi műpéldány elkészítését is, akkor is, ha ez egy még nem rögzített mű első rögzítése (pl.: improvizált zenemű hangfelvétele).

Abban az esetben, ha a többszörözött példányok a zeneműveket és azok szövegét hallás útján teszik érzékelhetővé (tehát például nem kottagrafika) az Szjt. 19.§ (1) bekezdése sajátos joggyakorlást ír elő: a jogosultaknak a felhasználási szerződést az irodalmi és a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezettel kell megkötni, ha a szóban forgó mű már nyilvánosságra hozott nem színpadi zenemű¹⁴, és a művet más felhasználó többszörözni kívánná. Az ilyen engedély feltételeit, díjmértékét a jogosult állapítja meg, minden felhasználóra azonosan. „Ezzel a jogi megoldással a hangfelvétel kiadóknak (és a törvényben említett hozzájuk hasonló felhasználóknak) a rendelkezésére áll a világon bárhol már nyilvánosságra hozott összes zenemű. A közös jogkezelő nélkül az egyes zeneszerzők, zeneműkiadók a világszerte sokszor párhuzamosan készülő felvételekre a **mechanikai jogaikat** gyakorlatilag nem tudnák érvényesíteni, és a hangfelvétel előállítók számára is megoldhatatlan nehézséget okozna a bel- és külföldi jogosultaktól való egyenkénti előzetes jogszerzés. Ezen kívül a hangfelvétel kiadás mai világszintű koncentrációja mellett szerzői, és a kis, független gyártókat és kiadókat is átfogó kultúrpolitikai érdek az, hogy egy-egy hangfelvételen

¹² A szerzői jogi törvény magyarázata – Szerk.: Gyertyánffy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

¹³ Így például egy zenemű digitalizálása során az analóg jeleket elektronikus bináris számkódokká alakítják át és azután e kódokat tárolják, ill. teszik lehívhatóvá, visszaalakíthatóvá. Ezen komplex folyamatoknál gyakran csak átmeneti, időleges másolatok jönnek létre.

¹⁴ színpadi zeneművek (musical, opera, stb.) csak a szerzővel és a kiadóval való egyedi, egyenkénti előzetes szerződéskötés alapján többszörözhetők

kiadott mű kiadásának, előadásának joga ne legyen egyetlen lemezkiadónak vagy előadónak a privilégiuma.”¹⁵

A zenei mechanikai jogok körében a szerződéseket az ARTISJUS-szal kell megkötni. Az ARTISJUS-t gyakorlatilag az összes külföldi közös jogkezelő szerv felhatalmazta saját repertoárja képviselőjére. A már nyilvánosságra hozott, az Szjt. 19.§ hatálya alá tartozó zeneművek és zeneszövegek hangfelvételen való többszörözési szerzői engedély fejében fizetendő díj: a fogyasztói (ÁFÁ-t magában foglaló) ár 8%-a, vagy a hangfelvétel-kiadó nettó (ÁFA nélküli) átadási árának 11%-a, melynek alsó határát, mint jogdíj minimumot az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület állapítja meg.

Gyakorlati oldalról fontos kiemelni, hogy a kazetta és CD sokszorosítók az ARTISJUS-szal kötött szerződésben kötelezettséget vállalnak, hogy megrendelést kizárólag abban az esetben teljesítenek, és csakis annak a mennyiségnek az erejéig, amelyre a kiadó az ARTISJUS-tól szerzői jogi engedélyt kapott. Erről az ARTISJUS közvetlenül értesíti a sokszorosítót. A sokszorosító a hangfelvétel-kiadóval egyetemlegesen felel a jogsértő kiadványok okozta károkért.

Szorosan kapcsolódik az Szjt. 18.§-ában szabályozott kizárólagos joghoz az **ún. üres kazetta jogdíj** jogintézménye. A technikai fejlődés során egyértelművé vált, hogy a magáncélú másolatok készítése világszerte olyan mértéket öltött, amely már sérti a szerzők és más jogosultak jogos érdekeit. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a “magáncél” nem csak személyes célt, hanem rokoni, baráti, ismerősi körnek történő szabad másolatkészítést is jelent. Két lehetőség állt tehát a jogértelmezők előtt: mindenki, aki engedély nélkül otthon másolatot készít, szerzői jogot sért, vagy jogdíj megfizetésével mégis szabadabbá teszik e felhasználást. Egyre több ország jogalkotása döntött úgy, hogy igazságosabb egy átalányjogdíjat bevezetni az üres hanghordozókra, mint minden egyes otthoni másolatkészítést jogsértéssé, és ezzel majdnem minden állampolgárt jogsértővé nyilvánítani. (Magyarország az elsők között vezette be e jogdíjnyemet az 1980-as évek legelején.)

Nem terjed ki a jogdíj azon hang- és képhordozókra, amelyek kizárólag olyan készülékekhez használhatóak, amelyeket rendeltetésszerű felhasználás esetén nem használnak művek másolatának magáncélú készítésére (pl. stúdióberendezés, diktafon). A bevezetésre került jogdíj megfelelő arányban szétosztásra kerül azok között, akik olyan műveket alkotnak, adnak elő, vagy adnak ki, amelyek sugárzással, vezeték útján vagy kép- vagy hanghordozón kerülnek a közönséghez. Ilyenek a zeneszerzők, írók, előadóművészek, hangfelvétel-előállítók, filmelőállítók, filmalkotók, képzőművészek.

Az egyes jogosultakra való egyedi felosztást minden érintett közös jogkezelő maga végzi. Ezekről a jogdíjakról a szerző és egyéb jogosult nem mondhat le a reálisan jutó összeg kiszámítása előtt.

¹⁵ A szerzői jogi törvény magyarázata – Szerk.: Gyertyánffy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

Az Szjt. az üres kazetta jogdíj mintájára szabályozza továbbá a jelen dolgozat témáját is érintő **reprográfiai jogdíjat**, amely a nyomtatott formában terjesztett művek (kotta mint a zenemű lejegyzett formája) magáncélú fénymásolását hivatott „szűkíteni

3.2. A terjesztés

A szerző kizárólagos joga, hogy művét terjessze és arra másnak engedélyt adjon. A terjesztésről a Szjt. 23.§-a rendelkezik. A terjesztés vagyoni joga a mű dologi hordozón való hasznosításának alapesete, eredeti és többszörözött példányokra irányul. Lényege a példányok nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele. A terjesztés megvalósul a mű eredeti példányának (pl.: képzőművészeti alkotás), vagy többszörözött példányainak (pl.: könyv, kazetta) forgalomba hozatalával, vagy forgalomba hozatalra való felkínálásával. Az ilyen felkínálás, készentartás módja, ill. bizonyítéka lehet a kiállítás, a hirdetés, a kirakatba helyezés. Ugyanakkor az üzletszerűség nem szükséges a tényállás megvalósulásához.

„A terjesztés alapvető feltétele a műpéldány megléte. Ha nem műpéldány megvalósításával valósul meg az alkotás nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele (pl.: sugárzás), nem beszélhetünk terjesztési jogról.”¹⁶

A terjesztés magában foglalja különösen a műpéldány tulajdonjogának átruházását és a műpéldány bérbeadását, valamint a műpéldány behozatalát az országba forgalomba hozatal céljából.

A hangfelvételben foglalt művek esetében a szerző terjesztési joga kiterjed a **nyilvános haszonkölcsönbe adás** útján való terjesztésre, tehát ezen jogot engedélyezés útján közvetlenül csak a szerző gyakorolhatja. Ennek értelmében e művek könyvtári kölcsönzése nem minősül szabad felhasználásnak.

A terjesztés egyik fentebb említett részjogosítványa a **bérbeadás**, vagyis az egyes műpéldányok bérbeadása jövedelemszerzés céljából – ennek legismertebb esete a videotéka. A hangfelvételek előállítói a szerző(k)nek bérbeadás esetén honoráriumot kötelesek fizetni. Gyakran előfordul, hogy a szerző a hangfelvételben foglalt műre vonatkozó bérbeadási jogát a hangfelvétel előállítóira ruházza át, vagy engedélyezi számukra a jog gyakorlását. Ebben az esetben továbbra is megfelelő díjazást követelhet a szerző a hangfelvétel előállítótól. Díjigényét a közös jogkezelő szerv útján érvényesítheti.

A hangfelvétel gyártó a szerző felhasználási engedélye birtokában pedig a közös jogkezelőtől kaphat engedélyt a művek hangfelvételen történő kiadására és példányonkénti terjesztésére. Ebbe a körbe részjogosítványként beletartozik a bérbeadás

¹⁶ Mann Judit

joga is. A műpéldányokat bérbeadás útján hasznosító CD-kölcsönző közvetlenül a jogosulttól szerezheti meg a jogot.¹⁷

Az Szjt. 23.§ (5) bekezdésében szabályozza a terjesztési jogra vonatkozó ún. **jogkimerülést**. „A jogkimerülés, az Európai Unió jogaiból átvett előírás nem más, mint jogi fikció, amely azt segíti elő, hogy a szellemi alkotásokból (ideértve a szerzői jogot is) származó, egy országra kiterjedő kizárólagos jogok és az egész Unió szabad áruforgalmából eredő egységes belső piac követelményei összeegyeztethetők legyenek. A jogkimerülés lényege az, hogy a szellemi alkotásokra – a szerzői jogok körében, különösen pedig azok terjesztésére – vonatkozó jogok egyszeri forgalomba hozatallal nem szűnnek meg, azonban többé nem gyakorolhatók, vagyis kimerülnek.”¹⁸ A műpéldány terjesztésének jogát ugyanis a szerző csak egyszer gyakorolhatja, ezt követően a jog kimerül, nem terjed ki további forgalmazásokra.¹⁹

3.3. A nyilvános előadás

A mű nyilvános előadása – mint a műpéldány nem anyagi módon történő felhasználásának alapesete – lényegében az előadó és a mű előadásának meghallgatására, megtekintésére összejövő hallgatóság együttes jelenléte az érzékeléskor. Ennek a felhasználási módnak a zeneművek esetében van döntő szerepe, hiszen a művet hangjegyekben rögzített formában csak igen kevesen képesek élvezni, érzékelni.

A nyilvános előadásnak **két formáját** érdemes elkülöníteni: egyrészt az élő előadást, másrészt a közönség előtt rögzítésről, vagy sugárzott, vezetékes műsort egyidejűleg hallhatóvá, láthatóvá tevő készülékkel történő előadást. A képernyőn való megjelenítés nem csak a televízió készülékek nyilvános helyen való működtetését, de ilyen helyen a számítógépek képernyőjén való szöveg- vagy képmegjelenítést is jelent – legyen annak forrása a személyi számítógép saját memóriája, vagy az internet.

A **nyilvánosság** meghatározása során azt kell figyelembe vennünk, hogy az előadás meghaladja-e a családiasság és háziasság körét.²⁰ Így a fogalom feltétele két esetben valósulhat meg: (1) Ha az előadás bárki számára hozzáférhető helyen történik, vagy (2) olyan helyen, ahol a családon, és annak a közfelfogás szerint elfogadható társasági, ismerősi körén kívül álló személyek gyűlhetnek össze. Ekképpen a nyilvánosságnak rendelt helyek közös jellemzője, hogy ott bármikor az érintett személyi kört meghaladó személyek gyűlhetnek össze. A bírói és a közös jogkezelői gyakorlat számos ilyen helyet

¹⁷ Dr. Tattay Levente: A szerzők vagyoni jogai c. írása alapján – Közjegyzők Közlönye 2001/5

¹⁸ Dr. Tattay Levente: A versenyjogok és a szerzői jogok az Európai Unióban – Külgazdaság 2001/1

¹⁹ A jogkimerülést az antikváriumok gyakorlata kiválóan szemlélteti: egy antikvárium az által felvásárolt könyveket forgalomba hozhatja anélkül, hogy a szerző jogait sértené, annak ellenére hogy a szerző eredetileg a kiadót jogosította fel kiadásra és terjesztésre.

²⁰ BH 1984/268

azonosított:²¹ a vendéglátóiparban a vendégek rendelkezésére álló helyiség, a vendéglátó üzlet, a kemping, a csónakház, az áruházak, az üzletek, az üzemanyagtöltő állomások, stb.

A nyilvános előadás szerzői engedélyezési joga a forgalomba hozott műpéldányokról (pl.: kazetta, CD) történő előadásnál is fennáll, hiszen a műpéldányok megvásárlása önmagában nem jár szerzői jogi engedéllyel. Vagyis „...a jogszabályi rendelkezések értelmében közömbös, hogy a zenét szolgáltató azt a saját tulajdonú, vagy [...] bérleti szerződés útján megszerzett kazettáról nyújtja. A forgalmazó szervek szerződéseiben írt szerződési feltételek a jogszabály kötelező erejénél fogva járó szerződíj-fizetési kötelezettség alól a felhasználót nem mentesítik.” – BH 1993/228.

A zeneművek nyilvános előadására olyan tömegesen, nagy számban kerül sor, hogy annak ellenőrzése sem a szerző számára nem lehetséges, sem a felhasználó nem képes minden egyes művet alkotójával engedélyeztetni. Mivel a jog annyit ér, amennyit végre lehet belőle hajtani, az Szjt. azt a megdönthetetlen törvényi vélelmet állította fel, hogy a „már nyilvánosságra hozott zenemű [...] nyilvános előadásához a szerző engedélyét megadottnak kell tekinteni, ha [...] a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezet által megállapított díjat e közös jogkezelő szervnek befizették.” – [Szjt. 25.§ (1)] Ezt az esetkörűt ún. kisjogos joggyakorlásnak nevezi a joggyakorlat, szemben az egyedi szerződéskötést igénylő (pl.: színpadra szánt művek esetén) nagyjogos előadásokkal.

Így a szerzői jogosultság és felhasználás egyensúlyát tulajdonképpen a jogdíjnak az **ARTISJUS-nál történő** – előzetes vagy utólagos – **befizetése** teremti meg. A díjszabást az ARTISJUS előzetes egyeztetéseket követően miniszteri jóváhagyással állapítja meg. A díj azokban az esetekben, ahol a zenemű előadása a fő szolgáltatás, vagyis nélkülözhetetlen (pl.: koncert, diszkó), általában a bevételhez igazodik, ahol a zene másodlagos, de bevételfokozó hatású, vagyis a zene szükséges, például vendéglátóipari, kereskedelmi gépzene, háttérzene, ott általánosan jellegű, ahol pedig csak esetleges (háttérzene múzeumban, sportpályán) alacsonyabb fix összeg.

Mivel a díjtételek nem egyes művekre vonatkoznak, hanem azok különböző mértékű zeneszolgáltatások általánosan díja, a befolyt pénzeszegek felosztása az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület Felosztási Szabályzata szerint történik. Ahhoz, hogy ezen jogdíj rendeltetésszerű jogkezelése megvalósuljon (beszedés, felosztás), a felhasználás megkezdését és a már megkezdett felhasználás megváltozását, befejezését a

²¹ BH1985/226.: A közönség számára nyitva álló térben rádiókészülék megszólaltatása a szerzői jogdíj fizetése iránti igény szempontjából zeneszolgáltatásnak minősül, mégpedig függetlenül attól, hogy az üzemeltető szándéka szerint a műsor valójában kit szórakoztat.
BH1993/229.: A vendéglátóhely közönségtől elzárt területén elhelyezett rádió zeneközvetítése nem minősül nyilvános előadásnak.

felhasználónak előzetesen be kell jelentenie [Szt. 25.§ (4) bek.]. Ez egy ún. adatszolgáltatási lapon történik. Idevonatkozik a Legfelsőbb Bíróság egy határozata, mely szerint „az üzletet üzemeltető személy által aláírt adatszolgáltatási lap felvételét követően a folyamatos zeneszolgáltatást mindaddig vélelmezni kell, amíg annak megszüntetésére vonatkozóan írásbeli bejelentés nem érkezik.²² Élő előadás, vagyis koncert esetében a szervező a művekről köteles műsorközlést is adni (a felhasznált mű címe, szerzője, át- vagy feldolgozója).

A zenefelhasználás megtörténtének sok százszor ismételt bizonyítása a bírói gyakorlatban bizonyos vélelmek kialakulásához, működéséhez vezetett:²³

- BH 1992/98: Amennyiben bizonyítást nyer az, hogy a vendéglátóipari üzletben, közönség számára nyitvaálló helyen tv-készülék került elhelyezésre, ez a jogdíj fizetési kötelezettséget megalapozza.
- BH 1993/228: Tv-készüléket zeneszolgáltatásra alkalmas technikai eszköznek kell tekinteni, annak elhelyezése esetén a zeneszolgáltatás lehetősége fennáll. Nem elfogadható az a védekezés, hogy azt az üzemeltető csupán hírműsorok megtekintésére használja.
- BH 1958/226: A jogdíj fizetési kötelezettség szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a vendéglátó üzlet nyilvános részében álló rádió, tv az üzemeltető szándéka szerint kit szórakoztat, vagy hogy mekkora, milyen teljesítményű, a nagyközönséget megfelelően szórakoztatja-e.
- Főv. Bír. 47. Pf. XI. 21 055/1995/2: Ebben a körben a folyamatosság nem előfeltétel és annak nincs jelentősége, hogy a rádió hangja hallható volt-e az egész étteremben, vagy csak a pult közelében lévők körében.

A jogdíjat személyes előadóművészi teljesítménnyel megvalósuló nyilvános előadás esetén – a vendéglátó-ipari zeneszolgáltatás kivételével – az előadástól számított három napon belül kell megfizetni. Minden egyéb esetben negyedéves időszakra előre. Az előzetes bejelentési kötelezettség elmulasztása esetén kétszeres jogdíjtétel megfizetésére kötelezett a zeneszolgáltató, amely jogdíj arra az egész negyedévre fizetendő, amelyben a bejelentés nélküli felhasználásra sor került. Tehát nem csak a felderítés napja előtti időszakra.

3.4. A mű nyilvánossághoz való közvetítésének joga

²² LB Pfv. IV. 22 822/1997/4.

²³ A szerző jogi törvény magyarázata – Szerk.: Gyertyánffy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

A mű nyilvánosságához való közvetítése lényegében a mű a helyszínen nem jelen lévő személyi körnek való hozzáférhetővé tétele, úgy, hogy az elektromágneses, vagy más jelekkel továbbított művet gépi eszközzel visszaalakítva mint képeket és/vagy hangokat érzékelhesse. E jog gyakorlása, vagy másnak való engedélyezése a szerzőt illeti meg. A felhasználás ebben az esetben térben és időben is egyaránt elkülönül. „A nyilvánosságához közvetítés könnyen elhatárolható a nyilvános előadástól: az előbbinél – amellett, hogy a közönség távollevő – a felhasználás (közvetítés) eredménye a közönség számára csupán hozzáférhető, de vevőkészülék nélkül hallás, látás számára nem érzékelhető, az utóbbinál a felhasználás (előadás) eredménye közvetlenül érzékelhető, élvezhető hallással, látással.”²⁴ A mű nyilvánosságához közvetítése megvalósulhat sugárzással, vezeték útján, vagy más módon, ill. lehívásra hozzáférhetővé tétellel.

A **sugárzás** a hangok és/vagy képek és ezeket hordozó jelek, adatok továbbközvetítése. A sugárzás tartalma egyidejűleg válik mindenki számára hozzáférhetővé. A sugárzott műsort a műsorsugárzó szervezet állítja össze és a nagyközönség csak az adóállomások, de nem a művek között válogathat. Sugárzás esetén különbséget teszünk földi sugárzás, vagyis hagyományos körsugárzás, és műholdas sugárzás között (a műsorhordozó jeleket a földről műholdra, majd onnan visszasugározzák). Lehetőség van azonban arra, hogy a célzott nyilvánosság körét úgy korlátozzák, hogy a műsorhordozó jeleket „kódolják”, titkosítják, és a zavartalan műélvezethez egy külön „dekóder”, visszaalakító eszköz szükséges. A dekódolás történhet a kereskedelemből beszerezett eszköz segítségével, vagy ha a továbbközvetítésbe bekapcsolódó szervezet a rádió/televízió szervezettel (a médiajogban műsorszolgáltató) kötött szerződés alapján rendelkezésre bocsátja. Azonban a kódolt sugárzás is sugárzásnak minősül, ha azt tulajdonképpen bárki dekódolhatja. Sugárzás esetén csak az egyszeri sugárzás jogszerű, vagyis az Szjt. világosan elkülöníti a sugárzás és a rögzítés (többszörözés) felhasználási módját. Nyilvánvaló, hogy például az élő koncertről történő sugárzáshoz legfeljebb pillanatnyi vagy ideiglenes rögzítésre van szükség (ún. efemer rögzítés). Az ismételt sugárzást lehetővé tevő rögzítéshez azonban már a szerző engedélyére van szükség.

A sugárzásra vonatkozó rendelkezések irányadóak **a vezeték útján vagy más módon történő nyilvánosságához közvetítés és a saját műsor nyilvánosságához való közvetítése** eseteire is. Az előbbire a helyi kábeles hírműsorok, amelyek más csatornák műsorainak közvetítését összefoglalt formában valósítják meg, az utóbbira a telefonos meseszolgálat vagy a telefonközpontokban várakozás közben bejátszott zene szolgálhatnak például.

²⁴ A szerző jogi törvény magyarázata – Szerk.: Gyertyánffy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

Az internet megjelenése szükségessé tette a nyilvánossághoz közvetítés „**lehívásra való közzététel**” körülhatárolt, szűkebb esetének szabályozását. „Az interneten történő felhasználás a többszörözés, terjesztés, sugárzás és nyilvános előadás különböző elemeit egyaránt tartalmazza, azonban keveredve, másrészt a felhasználási formák törvényi értelmezésének megfelelően.”²⁵

A lehívásra szolgáló nyilvánossághoz közvetítés jellemzője az interaktivitás, vagyis a kapcsolat felépítését nem a szolgáltató, hanem annak igénybevevője kezdeményezheti, mégpedig tetszőleges helyen és időpontban, befolyásolva egyidejűleg az adatmozgás irányát és mennyiségét is.

A nyilvánossághoz közvetítés körében felhasznált zeneművek (és irodalmi művek) **közös jogkezelése** elengedhetetlen, mivel a rádió- és televízió-szervezeteknek lehetőséget kell kapniuk a napi műsorok igényeikhez való világrepertoár rugalmas használatához. A művenkénti előzetes szerződéskötés kötelezettsége helyett ezért az Szt. lehetővé teszi, hogy a sugárzási jogokat a világ összes zeneművére meghatározott időkeretre szerezzék meg az ARTISJUS-nál. A jogdíjakat a nemzetközi gyakorlattal összhangban a műsorszolgáltató bevételeivel (előfizetői díjak, állami támogatások, reklámbevételek) arányosan állapítják meg.²⁶ A sugárzáson felül az ahhoz szükséges műrögzítésre vonatkozó többszörözési jogot is az ARTISJUS körébe utalja a törvény – mivel az ún. efemer rögzítés kivételével az is engedélyköteles. Ezt hívjuk a rádió és televízió mechanikai jogának.

3.5. A mű nyilvánossághoz való továbbközvetítése

A szerzői jogi törvény külön felhasználási módként szabályozza a továbbközvetítés jogát. Ennek oka, hogy ebben az esetben a sugárzáshoz képest új felhasználásról van szó, mivel az eredeti sugárzó a műveket már hozzáférhetővé tette a nyilvánosság számára, így annak újra sugárzása is engedélyköteles. A továbbközvetítő cselekmény megvalósulhat földi sugárzással, műholdas sugárzással, vezeték útján, vagy bármely más hasonló eszközzel vagy módon. „A továbbközvetítés történhet egyidejűleg, vagy időben eltolva rögzítésről, teljes műsorra vagy részletre is.”²⁷

Mivel ebben az esetben is már nyilvánosságra hozott művek tömeges, párhuzamos felhasználása történik, amelyre nézve lehetetlen minden egyes műre előzetesen engedélyt kérni a szerzőjétől, a közös jogkezelést az ARTISJUS végzi.

3.6. Az átdolgozás

²⁵ Dr. Tattay Levente: A szerzői jogi törvény és az internet – Külgazdaság Jogi Melléklete 2001/12

²⁶ Az internetes felhasználás közös jogkezelés gyakorlata napjainkban van kialakulóban.

²⁷ A szerzői jogi törvény magyarázata – Szerk.: Gyertyánffy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

Minden olyan művet, amely egy korábbi mű megváltoztatásával, kiegészítésével jön létre, és felismerhető benne alkotója önálló szellemi teljesítménye, szerzői jogi értelemben átdolgozásnak nevezünk, ideértve a mű fordítását, színpadi, zenei feldolgozását, filmre való átdolgozását, a filmalkotás átdolgozását és a mű minden olyan megváltoztatását is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.²⁸ Ebből fakadóan egy mű átdolgozásának a lehetőségei kimeríthetetlenek. Átdolgozásnak tekinthetjük a már meglévő mű egyéni, sajátos jellegének új egyéniségbe való alakítását,²⁹ az eredeti mű lényegét megtartó átfogalmazást,³⁰ vagy egy már meglévő műre úgy épülő másik művet, amely módosítja a meglévő mű egyéni-eredeti vonásait.³¹ Számos elmélet alapján létrehozható „öszvér-forma szerint átdolgozás a már meglévő műből, annak lényegét (művészi mondanivalóját) megtartva, akár az eredeti formát, akár a tartalmat megváltoztatva, adott esetben szerzőjének hozzájárulásával létrehozott új, egyéni-eredeti mű.”³²

Tovább nehezíti az átdolgozás meghatározását az, hogy jelentős eltérés van a jogtudomány és a zenetudomány át- és feldolgozás fogalma között. A zenében ugyanis átdolgozásnak tekintünk minden javító célú (pl. pedagógiai) kisebb átalakítást. Gondoljunk itt az általános iskolás ének-zene tankönyvekben található zenei művek leegyszerűsített dallamaira, amelyek nem élvezhetik a szerzői jog által nyújtott védelmet – lévén egy mű egyszerű, mechanikus lecsupaszításáról, vagyis nem egyéni-eredeti alkotói tevékenységről van szó. A feldolgozás fogalma a zenében ugyanakkor magába foglalja az összes, „zenei lexikonokban” meghatározott zenei alapanyagon végzett tevékenységet. A szerzői jogi és a zenei fogalom tehát csak kis részben fedi egymást. A kérdést megválaszolása, hogy jogilag átdolgozásnak minősül-e a zenei feldolgozás mindig csak az adott eset körülményeinek figyelembevételével dönthető el. **Általános alapelvként** ugyanakkor megfogalmazhatóak az alábbiak:

- ☞ A csökkentő, rövidítő jellegű módosításokat többnyire nem, a bővítéseket inkább tekinti átdolgozásnak a jogtudomány, pl. a fentebb említett ének-zene tankönyvek egyszerűsítése szemben például Emerson Lake & Palmer Egy kiállítás képei című Muszorgszkij darab átiratával.
- ☞ Régi zenék mai körülményekre alakítása esetében: Schönberg Bach orgonaműveinek átalakítása egyértelműen magukon hordozzák az egyéni-eredeti jelleget, így átdolgozásnak tekinthetők szemben Mahler Beethoven szimfóniákon véghez kijavításaival.

²⁸ Szjt. 29.§

²⁹ Heinrich Hubmann

³⁰ Ekkehard Gerstenberg

³¹ Gyertyánfy Péter

³² Gyenge Anikó: Zeneművek átdolgozása a szerzői jogban

- ☞ A zeneszerzők évtizedekig csiszolgatott, csinosítgatott, alkalmanként több változatban is elkészült műveit jogi szempontból inkább egy hosszan elhúzódott alkotói folyamatnak lehet tekinteni, mintsem átdolgozásoknak.
- ☞ Sajátos helyzet, ha a zeneszerző nem az egész művet veszi át, hanem csak egy részletét, tehát idéz. A zenei idézés során problémát jelenthet egyrészt, hogy az idézetet nem az átvett hangok, ütemek száma szerint kell megítélni, hanem hogy valóban felismerhető-e a kölcsönzés. Másrészt a zenei idézeteknél nehézkes, szinte lehetetlen megjelölni a forrást. Harmadrészt az idézett mű olyan minőségben vagy mértékben torzulhat, amely az eredeti szerző személyéhez fűződő jogait sértheti.
- ☞ A szerzői jogi törvény alapján szerzői jogi védelemben nem részesülő népdalok feldolgozásának jogi oltalma szintén a rajtuk véghez vitt egyéni-eredeti alkotói jegyek lététől függ. – pl. Bartók és Kodály népdal feldolgozásai
- ☞ Egy befejezetlen mű a szerző halála után történő befejezése esetén bár az eredetihez képest más mű jön létre, mégis hiányzik az egyéni-eredeti jelleg, hiszen éppen az eredeti szerző stílusában jön létre a mű. Ebben az esetben a jog azzal a fikcióval él, hogy az alkotókat szerzőtársnak minősíti.

Összegezve: „... a zenetudomány még alacsonyabb követelményeket támasztva (az egyéni-eredeti jelleget sem követelve meg) sorol be az átdolgozások közé műveket, míg a szerzői jog az előbb említett változásokat általában lényegtelen módosításnak tekinti és tudatosan kerülve az értéktételeket, kritérium-rendszerével egy jobban körülhatárolható, magasabb követelményszintnek megfelelő átdolgozás-fogalmat használ.”³³

A technika fejlődése, így például a digitális technika megjelenése a stúdiókban vagy a mobiltelefonok használatának elterjedése újabb kérdéseket vetett fel a zenei átdolgozásokra vonatkozóan. Az egyik, hogy a mobiltelefonokra való letöltés céljára létrehozott ún. csengőhangok átdolgozásnak minősülnek-e, a másik: remixdal készítésénél milyen mértékű az eredeti dal megváltoztatása, az a mű lényegét érinti-e adott esetben, vagy sem?

Ad 1) A Szerzői Jogi Szakértő Testület álláspontja szerint a meglévő zeneművek felhasználásával **mobiltelefonokra való letöltés céljára létrehozott csengőhangok** – amennyiben azok nem járnak az eredeti művek olyan megváltoztatásával, aminek következtében az eredeti művektől eltérő, azokból származó más művek jönnek létre – nem minősülnek az eredeti művek Szjt. 29. §-a szerinti átdolgozásainak. Erről ugyanis csak akkor beszélhetünk, ha a megváltoztatás során valamely többlet alkotáselem, egyéni, eredeti vonás adódik a műhöz. A testület szerint attól, hogy egy eredetileg szöveggel

³³ Gyenge Anikó: Zeneművek átdolgozása a szerzői jogban

együtt létrejött zenemű felhasználása során a szöveg nem, csak a dallam jelenik meg, még nem lehet az eredeti műből származó más mű létrejöttére, azaz átdolgozásra következtetni. Önmagában a szöveg, a harmóniakíséret vagy a hangszerelés elmaradása még nem jelenti egy újabb, az eredeti műből származó más mű létrejöttét.³⁴

Ad 2) Elsőként a **remix** fogalmát érdemes tisztázni: angol eredetű kifejezés, szó szerinti fordításban "újrakeverés"-t jelent. Remixnek neveznek általánosan minden olyan zenetechnológiai eljárást, amelynek során egy zeneszám (dal) hangfelvételét, vagy annak valamely részletét zenei elemekre bontják, majd az egyes zenei elemeken elvégzett szerkesztést (azaz egyes zenei elemek hozzáadását, elvételét, módosítását vagy más megváltoztatását) követően, a megszerkesztett elemeket újra összerakják ("újrakeverik") annak érdekében, hogy a szerkesztés céljától, jellegétől, módjától és mértékétől függően az eredeti zeneszámnak (dalnak) új ritmust, stílust, hangzást stb. teremtsenek, vagy abból más, zenei eszközökkel kifejezhető új minőséget hozzanak létre.

A modern stúdiótechnika már évek óta lehetővé teszi, hogy a hangfelvételek elkészítése során a zenét megszólaltató minden egyes hangszeres és vokális előadóművészi teljesítményt külön-külön, önálló felvételi sávokon rögzítsenek. A stúdiótechnika segítségével azután ezeket az önállóan rögzített sávokat, illetve azon belül is a legjobban sikerült felvételrészleteket, mindenfajta minőségromlás nélkül, mérnöki pontossággal össze lehet illeszteni ("mixelni"), így állítva elő a dal hangfelvételen megjelenő végleges változatát. A digitális technológiának a zenében való megjelenésével az előzőekben említett lehetőségek még inkább kibővültek. A digitális technológia segítségével ugyanis a zene és annak minden egyes alkotóeleme ugyanúgy két értéket ("0" és "1") felvevő számsorokban vált kifejezhetővé, mint a számítógép által értelmezhető (azaz olvasható, szerkeszthető stb.) bármely más művelet. Ezen az úton a zene a legkisebb alkotóeleméig, az egyedi hangig felbonthatóvá, elemekre szedhetővé és újraépíthetővé vált. A modern stúdiótechnika és a digitális technológia összekapcsolása a zenét és annak alkotóelemeit gyakorlatilag korlátlan mértékben manipulálhatóvá teszi.

A remixjellegű beavatkozásnak nincs általánosan meghatározható mértéke. Remixnek tekintjük például azt is, ha annak készítője az eredeti hangfelvételen egyes felvételrészleteket stúdiótechnikai eszközök segítségével csupán visszacserél olyan, korábban rögzített és eltárolt felvételrészletekre, amelyeket az eredeti dal hangfelvételen kerülő végső változatában valamilyen okból nem használtak fel. Ilyen esetben az eredeti műhöz, illetve annak hangfelvételre rögzített változatához képest a módosítás akár olyan csekély mértékű is lehet, hogy az az emberi fül számára alig hallható. Remixnek minősül azonban az az eset is, amikor az eredeti hangfelvételen csak részleteket (pl. a refrént vagy egyes hangszeres részeket) emelnek át, és azokat a dal eredeti szerkezetéhez képest

³⁴ a Szerzői Jogi Szakértő Testület véleménye az EMI Zeneműkiadó Kft. peren kívüli megkeresésében feltett kérdésre (SZJSZT 37/01)

a remixváltozatban még fel is cserélik. Ez már egészen bizonyosan a mű lényegét érintő változtatásnak minősül.

Összességében vizsgálva a hangfelvételek forgalomba hozott remixváltozataiból leszűrhető általános tapasztalatokat, a remix az esetek túlnyomó többségében a mű lényegét érintő módosításokat jelent. Ennek az az oka, hogy a remix a legtöbb esetben valóban a már forgalomba hozott hangfelvétel megújítására törekszik, ahhoz pedig, hogy ez a cél ténylegesen megvalósulhasson, tehát az ismert dal valóban friss, újdonságot jelentő ritmussal, zenei hatásokkal, hangzással stb. kerülhessen a közönség elé, jellemzően a mű lényegét érintő módosításokra van szükség.³⁵

Gyakorlatban magyar mű átdolgozása esetén a mű eredeti szerzőjének, ill. jogutódjának előzetes írásos engedélye szükséges, az átdolgozói részesedés feltüntetésével. Külföldi mű esetén az ARTISJUS a külföldi szerzői jogvédő társágokkal kötött viszonzossági szerződése alapján kizárólag a művek változatlan formában történő mechanikai jogosításának és sokszorosításának jogát képviseli, így átdolgozásuk nem esik ebbe a körbe, ezért a felelős Kiadónak még nyilvánosságra hozatal előtt rendelkeznie kell az eredeti jogosultak írásos engedélyével. Ezt az ún. autorizációt megszerezheti közvetlenül vagy közvetve pl.: független ügynökségeken keresztül. Ezeknek az engedélyeknek a hiányában az ARTISJUS a mű (átdolgozás) hangfelvételen történő rögzítéshez nem adja meg az engedélyt.

4. A védelmi idő

Mielőtt a fentebb bemutatott személyhez fűződő és vagyoni jogok korlátait jelentő szabad felhasználás zeneművekre vonatkozó szabályait bemutatnám, fontosnak tartom kiemelni a szerzői jogok időbeni határait. A szerzői jog nyújtotta védelem a szerző **halála után** is fennáll. Így a személyiségi és vagyoni jogok oltalmát az Szjt. egyaránt **70 évben** határozza meg. Eme időbeni korlát indoka a szellemi alkotások alapvetően közösséget szolgáló jellege. A védelmi idő eltelte után a mű közkinccsé válik, azt bárki felhasználhatja.

A törvény eltérően szabályozza az ismert szerzőjű művek, az ismeretlen szerző nyilvánosságra került és nyilvánosságra nem került művei, az együttesen létrehozott, továbbá a hátrahagyott művek oltalmi idejének számítását.

Ismert szerzőjű műveknél a védelem tartama a szerző életének ideje és 70 év, amely 70 év a halált követő év január 1-jétől kezdődik. Közös műveknél – attól függetlenül, hogy a mű egyes részei önállóan felhasználhatók-e vagy sem – az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napja a kezdő időpont.

³⁵ a Szerzői Jogi Szakértő Testület véleménye a Fővárosi Bíróság megkeresésében feltett kérdésre (SZJSZT 20/01)

Az **ismeretlen szerző** nyilvánosságra került műve szintén 70 évig áll védelem alatt, de itt a számítás kezdő időpontja a nyilvánosságra hozatalt követő év január elseje. Nyilvánosságra nem került műveknél ez a létrehozás évéhez igazodik.

Az első nyilvánosságra hozatal éve a döntő az **együttesen létrehozott műveknél**.

Végül a törvény külön szabályozza a **hátrahagyott művek** védelmi idejét. Hátrahagyott mű az olyan alkotás, melynek szerzője ismert, de a mű nem került nyilvánosságra, vagy a szerzője ismeretlen és a mű létrehozásától számított 70 év alatt nem került nyilvánosságra. Ilyen esetben az első nyilvánosságra hozatalt követő év első napjától számított 25 év a védelmi idő.

5. A szabad felhasználás

A törvény a szabad felhasználást az ún. „**hármass kritériumrendszerhez**” köti, vagyis az ilyen felhasználás csak annyiban megengedett, amennyiben (1) nem sérelmes a mű rendes felhasználására, indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, (2) megfelel a tisztesség követelményeinek és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra, továbbá (3) csak a törvényben meghatározott esetekben, kiterjesztő értelmezés tilalmával valósul meg.

Az alábbiakban csak a zeneműveket érintő esetkörökre szorítkozom, nem tárgyalva így azokat, amelyek a zeneművek jellemzőjéből következően fogalmilag kizártak (pl.: vizuális művek időszakos lapokban, díszlet a televízióban, stb.)

Az idézés: Bár az idézésnek az irodalmi műveknél van a legnagyobb szerepe, nem kizárt zeneműveknél sem. A törvény az alkotótevékenység megkönnyítése és közművelődési érdek miatt teszi az idézést a szabad felhasználás esetévé. Tehát az idézésnek feltétele az átvevő mű önálló jellege, vagyis az nem állhat csakis kizárólag idézetekből.³⁶ Az idézés terjedelmét illetően leszögezhető, hogy idézni csak műrészletet és soha nem az egész művet lehet – kiváltképp érvényesül ez rövid könnyűzenei műveknél, ahol csak a dallam éppen felismerhetővé válása engedhető meg. További követelményként említhető a személyhez fűződő jogokból következő idézés hűsége és a forrás feltüntetése.

Az átvétel: A fentebb említett szabad felhasználási módhoz hasonlóan a törvény ebben az esetben is a közművelődési, tudományos kutatási (de alapvetően oktatási) érdekekre van tekintettel. Az átvett részletek azonban egyrészt hosszabbak, másrészt szűkebb és konkrétabb a céljuk. Kizárólag irodalmi és zenei műveket lehet átvenni. Azonban „a zenei művek átvételének megengedése sem aggálytalan, mert ez a kottában

³⁶ BH 1992/631.

kiadott pedagógiai zeneművek szokásos hasznosítási piacát érinti.”³⁷ Erre szolgálhat némi kárpótlásként az ún. reprográfiai jogdíj. Az átvevő műnek nem kell az önálló, új alkotás követelményeinek megfelelnie, az lehet akár egy gyűjtemény is (gondoljunk például egy oktatást szolgáló kottakiadványra). Azonban eleve ilyen oktatási célokból készült műből nem lehet szabadon átvenni, mert az az eredeti mű beszerzésének kikerülését jelentené. A forrás feltüntetésének és az idézés hűségének követelménye azonos az idézésnél leírtakkal.

A magáncélú másolás: Magáncélra bárki készíthet a műről másolatot. A magáncél átfogja a rokoni, baráti, ismerősi kört, továbbá a nem magán személyek, szervezetek alkalmazottainak műélvezetét is. A magáncélú másolás alapvető kritériuma, hogy közvetve sem szolgálhat jövedelemszerzési, ill. jövedelemfokozási célt. A másolatok mennyisége nem haladhatja meg a szűk személyi kört (pl.: családtagok részére készített példányok).

A digitális technika vívmányainak kihívására válaszol a törvény azon rendelkezésével, miszerint a műről számítógéppel, ill. elektronikus adathordozóra történő mással készített másolás nem minősül szabad felhasználásnak. Tehát míg az otthoni saját másolás mindenre kiterjedhet³⁸ (kazetta, CD, mp3, stb.), addig a más számára adott megbízás csak az analóg hangfelvétel (kazetta) másolására vonatkozik. Ugyanis a CD-írás korában túl nagy a veszélye annak, hogy a másolat az eredeti példánnyal versenyzik.

Az internetről történő másolást illetően „a magáncélú másolás attól függően szabad felhasználás, hogy az interneten lévő zenemű már előzőleg, vagy az internetre tétellel jogszerűen nyilvánosságra hozott volt-e. Ez a zenekarok, előadóművészek saját honlapjainál is feltételezhető. Az egyéb internet-forrásoknál fennáll az ellenkező veszély, ami azzal az objektív következménnyel járhat, hogy a jogtulajdonos szerző, zeneműkiadó, hangfelvétel-előállító a felvétel törlését és a felvétellel elért gazdagodás megtérítését követelheti.”³⁹

A törvény külön bekezdésben szól a szervezetek vállalkozási tevékenységen kívüli, belső intézményi célra készíthető másolásáról. A megfelelő módon és mértékig akár számítógéppel, akár elektronikus adathordozóra készülhet másolat, ha azok tudományos kutatási vagy saját példányról nyilvános könyvtári ellátási célra szükségesek.

Szintén a technikai eredményei miatt került szabályozásra az ideiglenes többszörözés esete. Az ilyen többszörözés szabad, ha (1) a többszörözés egy, a szerző által engedélyezett, vagy a törvény által szabaddá tett felhasználási körben marad, (2) feltéve, hogy az műszaki folyamattal valósul meg, és (3) az ideiglenes többszörözés a műszaki

³⁷ A szerzői jogi törvény magyarázata – Szerk.: Gyertyánfy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

³⁸ az ezáltal okozott „károkat” hivatott kompenzálni a 3.1 pontban ismertetett üres hang- és képhordozókba árába beleépített díj.

³⁹ Dr. Tattay Levente: A szerzői jog korlátai, a szabad felhasználás a szerző jogi törvényben – Közjegyzők Közlönye 2001/6.

folyamatnak olyan eleme, amely nélkül az nem valósulna meg, (4) végül, ha nincs önálló gazdasági jelentősége. Ez érvényesül a földi és műholdas sugárzás (ld.: efemer sugárzás), és a lehívásra való közzététel (internet) körében.

Művek az elektronikus sajtó napi tudósításaiban: A tájékoztatás céljából lehetősége van az elektronikus sajtónak (a fogalom kiterjed az on-line műsorszolgáltatásra is) az egyes zeneművek műsorszámokba való belefoglalására. Feltétele, hogy olyan napi eseményeket közvetítsenek, amelyek időszerűek, a szokásos, mindennapi dolgok közül figyelemreméltóak, hírértékkel rendelkeznek. Így például egy „botrányos” lemezbemutató koncertről három héttel későbbi beszámoló a napi híradóban nem esik a szabad felhasználás ezen tényállása alá.

Előadás, mint szabad felhasználás: A felhasználás célja a művekhez művelődés, szórakozás, nevelés céljára való hozzáférés biztosítása. „Nem lehet azonban szem elől téveszteni, hogy az e körben elsősorban felhasznált műfajtánál, a zenénél, a közös jogkezelés révén könnyű hozzáférés eleve biztosított és így itt lényegében nem a »hozzáférés«, hanem az ingyenes felhasználás lehetővé tételéről van szó.”⁴⁰ Feltételei: (1) a „már ismert” hármas kritériumrendszer, (2) csak már nyilvánosságra hozott műre vonatkozóan érvényes, (3) jövedelemszerzési, jövedelemfokozási célt nem szolgálhat, végül (4) a közreműködők semmilyen címen nem részesülhetnek díjazásban az előadásért (díjazás nem csak a pénzben való fizetség, hanem akár az ingyen étkeztetés is). A zeneművek ilyen felhasználása megvalósulhat:

- iskolai előadás (tanrendet követő előadások és iskolai ünnepségek) körében. Itt gyakori probléma, hogy a belépődíjas rendezvények nehezen különíthetők el a gazdasági célú eseményektől. Egy belépődíjas, de engedély nélküli zeneművészeti egyetemi vizsgaelőadás már a mű rendes felhasználásába ütközik.
- szociális és időskori gondozás körében,
- nemzeti ünnepeken, vallási szertartásokon és egyházi ünnepeken,
- magáncélú vagy zártkörű előadás keretében.

Könyvtári kölcsönzés: Az ismeretterjesztő jellegű szabad felhasználás köréhez tartozik a nyilvános könyvtárak részéről a mű egyes példányainak (kazetta, CD) haszonkölcsönbe adása. Megjegyzendő, hogy a bírói gyakorlat a hangfelvételen rögzített művek kölcsönzését egyre inkább a szabad felhasználással össze nem férőnek, így azt engedélyezéstől függővé, megfelelő díjazással járóvá teszi.

A fogyatékkal élőket szolgáló többszörözés és terjesztés: A mű nem üzletszerű többszörözése és terjesztése a szabad felhasználás körébe tartozik, ha az kizárólag a

⁴⁰ A szerzői jogi törvény magyarázata – Szerk.: Gyertyánfy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

fogyatékkal élő személyek (süketek, nagyothallók, vakok, mozgássérültek) igényeinek kielégítését szolgálja. E körben a kották Braille írással történő előállítását és terjesztését, és az ún. hangos könyvek (hanghordozóra olvasott irodalmi művek) terjesztését kell érteni. Ugyanakkor a jogosítatlan felhasználások elkerülése végett kialakult gyakorlat, hogy a zenét is tartalmazó CD-k (sokszorosító által történő) többszörözése csak az ARTISJUS-tól kapott többszörözési engedély birtokában kezdhető meg. Természetesen szabad felhasználás esetén ilyen engedélyt díj nélkül ad ki az ARTISJUS Hangfelvétel-engedélyezési Osztálya (itt tehát kizárólag bejelentési kötelezettség áll fenn irányukban) az osztályon beszerezhető űrlap alapján. Fontos megjegyezni továbbá, hogy az Szjt. 41.§ (1) bekezdésben foglalt szabad felhasználási esetkör csak a fenti feltételekkel történő kiadás esetén irányadó. Ugyanezen művek internetes nyilvánossághoz közvetítése nem szabad felhasználás, arra vonatkozóan a jogot irodalmi és zenei művek esetében az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesülettől kell megszerezni.⁴¹

Szabad felhasználás a hatósági eljárásban: Bíróági, államigazgatási vagy más hatósági eljárásban a bizonyítás céljára, és a célnak megfelelő módon a mű felhasználható. Ebben a körben mindenféle fajtájú mű szabadon többszörözhető, előadható, stb. digitális eszközökkel is a felhasználás általános feltételeinek megkövetésével. A felhasználás körülményeit a bizonyítás célja, terjedelme befolyásolhatja.

6. A kiadói szerződés

A felhasználási szerződések (Szjt. 42.-55.§) részletes magyarázatát terjedelmi okokból nem tárgyalom, csupán a zeneműveknél sokkal tipikusabb zeneműkiadói szerződésre térek ki.

A kiadói szerződéseken belül is külön csoportot képez a **zeneműkiadói szerződés**. Tulajdonképpen kottakiadásra, kotta nyilvános előadás céljára történő rendelkezésre tartására, bérbe adására irányult, mely kiegészült a kiadó által vállalt, a mű előadását és egyéb felhasználását kiegészítő propaganda tevékenységgel. A zeneműkiadók a szerződésben a zeneszerzőknek és a szövegíróknak a közös jogkezelés alapján az ARTISJUS-tól járó jogdíjakból díjrészesedést kötnek ki, melynek legnagyobb mértékét a közös jogkezelő felosztási szabályzata állapítja meg.

A felhasználási szerződésre vonatkozó általános szabályok a kiadói szerződésnél is érvényesülnek, azzal a különbséggel, hogy:

⁴¹ Szabad felhasználás fogyatékos (vak, ill. látássérült) személyek igényeinek kielégítését szolgáló CD-ROM-kiadvány esetén - www.arisjus.hu/dokumentumok/allasf_06.html – 2004. február. 2.

- nem szükséges külön meghatározni a szerződésben, hogy többszörözési és terjesztési jogot is szerez a kiadó. Az Szjt. 47.§ (1) bekezdése itt is érvényesül, vagyis az elektronikus hordozókra történő másolásra külön kikötés szükségeltetik.
- főszabályként a kiadói jog kizárólagos.
- eltérő rendelkezés hiányában csak magyar nyelvű kiadásra vonatkozik: ez nem területi korlátozás, hanem a fordítás jogát külön kell megszerezni. (Ez utóbbi rendelkezés azonban inkább irodalmi művek és nem kották kiadása esetén fontos.)

7. A szerzői joggal szomszédos jogok védelme

Az Szjt. a szomszédos jogok védelmének tárgyát (előadás, hangfelvétel, rádió-, televízióműsor, film) **teljesítmény**ként jelöli meg, utalva arra, hogy nem mű, hanem egy attól eltérő teljesítmény jön létre. Ezen teljesítmények közös jellemzője, hogy valamely szerzői mű közönséghez juttatását segítik elő. Ennek megfelelően az Szjt. semmilyen rangsorbeli vagy minőségi különbséget nem tesz a szerzői jogi és a szomszédos jogi jogosultak között, sőt, több helyen kifejezetten rögzíti (pl. a felhasználási szerződések általános szabályainál, vagy a szerzői jog megsértésének jogkövetkezményeinél), hogy a törvény rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell a szomszédos jogi jogosultak esetében is. Ettől függetlenül az Szjt. külön fejezetben foglalja össze e jogosultakra vonatkozó speciális előírásokat.

Történeti háttérként elmondható, hogy „a szerzői joggal szomszédos jogok elismeréséhez vezető folyamatot a hanglemez, ill. a rádiósugárzás megjelenése indította el a XX. sz. első évtizedeiben. A közönség előtti fellépéseknek versenyt támasztó, majd az élő zenét számos helyről kiszorító hanglemez még elsősorban az előadóművészek érdekeit veszélyeztette. A hanglemezek rádiós sugárzása azonban már nem csak az előadás közönségét bővítette a többszörösére, ezzel is tovább szűkítve az élő zene iránti igényt, hanem egyúttal magának a hanglemezeknek is konkurenciát teremtett.”⁴² Ebből következően a szerzők mellett indokolt egyes jogosultaknak önálló védelmet biztosítani, hogy teljesítményük felhasználását ellenőrzés alatt tarthassák.

A szerzői és a szomszédos jogi jogosultságok tartalmi elhatárolása szempontjából az alábbi megállapításokat tehetjük:

- A szerzőt a vagyoni és a személyhez fűződő jogok teljessége illeti meg. Ezzel szemben a szomszédos jogi jogosultak csak a törvényben kifejezetten meghatározott engedélyezési jogokat gyakorolhatnak, és – az előadóművészeket leszámítva – a személyhez fűződő jogaik is korlátozottabbak.

⁴² A szerzői jogi törvény magyarázata – Szerk.: Gyertyánfy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

- A szerzői vagyoni jogok – főszabályként – nem átruházhatók, és azokról lemondani nem lehet. Ez a korlátozás nem vonatkozik a szomszédos jogi jogosultakra, ebből következően a teljesítményeiken fennálló jogok szabadon átruházhatók, illetve másként is átszállhatnak, és a jogosultak azokról bármikor lemondhatnak.
- A szerzők esetében a védelmi idő a szerző életében és a halálát követő év első napjától számított 70 évig tart. A szomszédos jogi jogosultak esetében ez az időszak az előadás, vagy mű forgalomba hozatalától, illetve sugárzásától számított 50 évig tart.

7.1. Az előadóművészek

A szomszédos jogi jogosultak közül az előadóművészeket több szempontból érdemes kiemelni. Egyrészt az előadók, ha saját szerzeményeiket adják elő, szerzői jogi védelmet is élveznek, másrészt, ha nem is saját művet adnak elő, akkor is személyes közreműködésük, teljesítményük szükséges a mű megjelenítéséhez. Ezzel szemben a többi szomszédos jogi jogosult – akik eredetileg felhasználók – többnyire szervezési-gazdasági, illetve műszaki teljesítménnyel járulnak hozzá a mű nyilvánosságra hozatalához.

Az **előadóművészek fogalmát** a törvény nem adja, azonban különböző nemzetközi egyezmények definícióit figyelembe véve, előadóművészeknek számítanak a színészek, táncosok, zenészek, énekesek és más természetes személyek, akik az irodalmi vagy művészeti alkotásokat vagy a folklór kifejeződéseit megjelenítik, eléneklik, elbeszélik, elszavalják, eljátszzák, interpretálják, vagy más módon⁴³ előadják, továbbá ilyenek az artistaművészek.

Az előadóművészek engedélyezési **jogai** az alábbiak:

- Rögzítetlen előadás rögzítése: A "rögzítés" az előadás hangjának és/vagy képének, illetőleg azok megjelenítéseinek a megtestesítését jelenti, ahonnan azok megfelelő készülék segítségével érzékelhetővé, többszörözhetővé vagy közvetíthetővé tehetők. A rögzítetlen előadás rögzítését minden esetben az előadóművész engedélyezi a felhasználónak. A rögzítési jog megszerzésére irányuló felhasználási szerződés többnyire exkluzív szerződés, vagyis a felhasználó több évre kizárólagosságot élvez az adott előadóművészi teljesítmény tekintetében.
- Rögzítetlen előadás sugárzása vagy más módon a nyilvánossághoz közvetítése: Az előadóművész csak a rögzítetlen előadás közvetlen sugárzására vagy más

⁴³ a „más mód” elsősorban a közvetett művészi előadást jelenti (pl.: karmester). Ugyanakkor nem tekintendő közvetett művészi előadásnak pl.: a technikus, világosító, stb. tevékenysége.

módon a nyilvánossághoz közvetítésre kap kizárógos jogot. Így a film, hangfelvétel, vagy a már sugárzott előadás tovább sugárzására nem.

- Rögzített előadás többszörözése: A rögzített előadásról a másolat készülhet bármilyen formában, vagy módon, úgy, hogy a másolat élettartama sem befolyásolja a többszörözés jogát. Egyébiránt az előadóművészi teljesítményeket is érinti a magáncélú másolásra, ill. az üres kazetta jogdíjra irányadó szabályok.

- Rögzített előadás terjesztése: A terjesztés a rögzített előadások körében is a rögzített példányok forgalomba hozatalával valósul meg. Sőt, a hangfelvétellel foglalt előadás forgalomba hozott példányainak nyilvános haszonkölcsönbe adására és bérbeadására vonatkozó kizárólagos jog az előadóművész esetében is érvényesül. Továbbá a jogkimerülés rendelkezéseit is megfelelően kell alkalmazni.

e) Rögzített előadás nyilvánosságához közvetítése: Ez a kizárólagos jog a hangfelvételek számítógépes hálózati, interaktív lehívásos terjesztésével kapcsolatban illeti meg az előadóművészt.

Az előadóművészi teljesítmény – korlátozás és megkötés nélkül – minden egyes előadóművész viszonylatában védelemben részesül. Tekintettel azonban arra, hogy ebben a körben az előadóművészi teljesítmény gyakran csapatmunka, pontosabban közös néven együttműködő **több előadóművész** teljesítményének eredménye, az Szjt. 73. § (2) bekezdése megadja a lehetőségét annak, hogy az (1) bekezdésben foglalt engedélyezési jogokat az együttes képviselője (vezetője) gyakorolja. (Alkalmi együttes előadása esetén célszerű az előadásokat megelőzően kijelölni az adott fellépések viszonylatában a képviselő személyét.) A gyakorlatban kisebb létszámú együttesek esetén a felhasználó általában ragaszkodik ahhoz, hogy a felhasználás engedélyezésére az együttes minden tagja személyesen tegyen nyilatkozatot.

Az előadóművész közreműködésével létrejött előadás minden egyes felhasználása után **díjazás** jár.⁴⁴ Ebből következően a díjazás akkor is jár, ha a felhasználóval kötött szerződés erről nem rendelkezett. A díjat pénzben kell megállapítani és teljesíteni. Ide kapcsolódik a szerzői és a szomszédos jogok viszonyáról szóló alfejezet azon rendelkezése, amely szerint ha a szomszédos jogi jogosultnak a felhasználásért díjazás jár, akkor a díjnak – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia [Szjt. 83. § (2)]. E főszabály alól az Szjt. csak szűk körben enged kivételt: nem jár díjazás pl. azokban az esetekben, amikor az Szjt. a szerzői jogi védelem alatt álló alkotások felhasználásához sem kívánja meg a szerző hozzájárulását [Szjt. 83. § (2)]. Ide tartoznak a szabad felhasználás törvényi esetei is [Szjt. 34-41. §].

⁴⁴ BH 1986/498.

Az Szjt (1) az előadás sugárzás vagy a nyilvánossághoz történő átvitel céljára készült rögzítésének díjazása, (2) a rögzített előadás lehívásos nyilvánossághoz közvetítése, és (3) a hangfelvételbe foglalt előadás forgalomba hozott példányainak nyilvános haszonkölcsönbe adása és bérbeadása esetén az előadóművész kizárólagos engedélyezési jogát a közös jogkezelés körébe utalja. Az előadóművészek díjigényeit pedig a 146/1996. (IX. 19.) Korm. rendelet és az 5/1997. (II. 2.) MKM rendelet alapján az MKM által nyilvántartásba vett MSZSZ-EJI érvényesíti. Az előadóművészek közös jogkezelését végző egyesület adatait, tevékenységi körét, meghatározott jogdíjak érvényesítése tekintetében az ARTISJUS-sal való együttműködés formáit a Magyar Közlöny 1997/50. számában közzétett MKM Közlemény tartalmazza. A közös jogkezelő szervezettel való megállapodás törvényi kritérium, következésképpen nem elégséges momentum az előadóművész és a felhasználó közötti szerződéskötés. A felhasználás abban az esetben válik jogszerűvé, ha a felhasználó a közös jogkezelővel (MSZSZ-EJI-vel) is megállapodik a díjazás feltételeiről.

Az előadóművészeket az Szjt. 73.§ (1) bekezdésében foglalt felhasználások tekintetében megilleti az a védelem, hogy előadásai előadójaként elismerjék **(a név feltüntetéséhez való jog)**, kivéve, ha az előadás felhasználási módja ennek mellőzését indokoltta teszi, továbbá, hogy tiltakozzon előadásának minden olyan torzítása, megcsonkítása, vagy egyéb megváltoztatása ellen, amely jó hírnevére sérelmes **(az előadás integritásához való jog)**. Az előadóművész nevét a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodóan – minden esetben fel kell tüntetni. (Még az Szjt. 83. § (2) bekezdése alapján engedélyhez nem kötött felhasználások – pl. szabad felhasználás – során is.) Előadóművészek együtteseinek a név feltüntetése az együttes nevének, illetve annak vezetőjének és a főbb közreműködők (pl. zenekar esetében a karmester, szólisták stb.) nevének feltüntetésre terjed ki. Ez a szabály természetesen nem zárja ki, hogy az együttes felvett néven is működjön, amelyre szintén kiterjed a védelem. „A feltüntetés tényét illetően figyelemmel kell lenni a felhasználók szokásos névfeltüntetési gyakorlatára is: kétségtelenül sérelmet okoz például az, ha az előadóművész nevét csak a közreműködésével készült hanglemezen tüntetik fel, ugyanennek a hangfelvételnek a műsoros kazetták formájában kiadott példányain viszont már nem (BH 1978/9. és BH. 1978/376.).”⁴⁵ Továbbá feltüntetésnek minősül az is, ha egy rádióműsor során elhangzik az előadóművész neve, vagy ha egy multimédia terméken a megfelelő menüpont kiválasztásával elérhető.

A mű integritásához való jogot illetően az előadóművészek vonatkozásában az előadás torzítását jelentheti, pl. ha egy énekes hangját rögzítő, forgalomba hozott hangfelvétel technikailag olyan alacsony színvonalú, amely a művészi teljesítményt

⁴⁵ A szerzői jogi törvény magyarázata – Szerk.: Gyertyánfy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

élvezhetetlenné, "befogadásra" alkalmatlanná teszi. Torzítást eredményezhetnek az előadást átalakító különféle technikai megoldásokkal létrehozott hang- vagy kép-effektusok, vagy egy előadóművész hangjának az eredetihez képest más személy hangjával való helyettesítése. Azt, hogy a torzítás, ill. csonkítás együtt járt-e az előadóművész becsületének, hírnevének sérelmével, mindig külön kell vizsgálni.

7.2. A hangfelvételek előállítói

A hangfelvétel előállítóinak **fogalmát** az Szjt nem határozza meg, de az erre vonatkozó nemzetközi egyezmények definíciójából kiindulva: A "hangfelvétel-előállító" az a személy vagy jogi személy, aki vagy amely egy előadás hangjának vagy más hangoknak, illetőleg hangok megjelenítéseinek az első rögzítését kezdeményezi, és az azzal kapcsolatos felelősséget viseli. Ebből következően a filmelőállító akkor sem hangfelvétel-előállító, ha a filmhez készült hang külön hordozón van. Ugyanakkor „ez a meghatározás sem zárja ki azt, hogy hangfelvételen minősüljön, ha egy audiovizuális rögzítés hangzó anyagát (pl.: egy film eredeti zenéjét) utóbb kereskedelmi célból kiadják. Másrészt, ha a létrehozását követően egy hangfelvételt filmalkotásba vagy más audiovizuális műbe foglalnak, ez a hangfelvételen fennálló jogokat semmilyen szempontból nem befolyásolja.”⁴⁶ Itt érdemes megemlíteni, hogy a videoklipek olyan zenés filmalkotások, amelyek előállítói az általuk kereskedelmi célból kiadott hangfelvételeket használják fel a rövidfilmben.

A hangfelvétel-előállítók **jogai** az Szjt.76. § (1) bekezdése alapján a következők:

- A hangfelvétel többszörözése: Az engedélyezési jog kiterjed a közvetlen formában (pl. hanglemezező) történő többszörözésre, és a közvetett módon (pl. sugárzott adás alapján) megvalósuló többszörözésre egyaránt. A hangfelvétel többszörözés engedélyezésének kizárólagos joga kiemelt jelentőséggel bír, és a hangfelvétel kiadóknak komoly kihívásokkal kell szembenézniük a műszaki fejlődés jelenlegi szintjén (internet, CD-írók, mp3), amikor szinte tömegmértékűvé válik a hang- és képfelvételek másolása. Erre is vonatkozik az üres hordozók fogyasztói (végfelhasználói) árába beépített jogdíj – 3.1. pont. Az önkéntes közös jogkezelés körébe tartozó felhasználási formák (zenegépen történő felhasználás céljából készült többszörözés; nyilvános helyen történő lemezbemutató; műsorszolgáltatás céljából készült többszörözés) díjtarifáit a MAHASZ külön jogdíjközleménye tartalmazza.
- A hangfelvétel terjesztése: A terjesztésre vonatkozó szabályok (forgalomba hozatal, felkínálás, jogkimerülés) megegyeznek a 3.2. pontban írtakkal. „Az importtal kapcsolatban utalni kell arra, hogy hatályban van a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény végrehajtására kiadott

⁴⁶ A szerzői jogi törvény magyarázata – Szerk.: Gyertyánfy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

128/1997. (VII. 24.) Korm. rendelet, amely a vámigazgatási eljárásban lehetővé teszi, hogy a vámhivatal az engedélyhez kötött szállítmány beléptetését az engedély bemutatásáig megtagadja. Ez a szabály lényegében biztosítja, hogy a hangfelvétel-előállító engedélye nélkül a hangfelvételek (kazetták, CD-k) ne kerülhessenek be az országba.⁴⁷

- A hangfelvétel vezeték útján, vagy a nyilvánosság számára bármely más eszközzel vagy módon történő olyan hozzáférhetővé tételének joga, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg: Az előadóművészekhez hasonlóan, a hangfelvétel-előállítóknál is új elem a nyilvánossághoz való közvetítés interaktív – on demand – módon megvalósuló változatának szabályozása, ill. a hangfelvétel-előállítók kizárólagos jogának elismerése e felhasználási módra vonatkozóan. Ugyanakkor a szerzőkkel és az előadóművészekkel ellentétben a hangfelvétel-előállítók nem közös jogkezelés, hanem kizárólagos engedély keretében érvényesítik ezt a felhasználási jogot.

Az Szjt. alapján a fentebb felsorolt felhasználásokért a hangfelvétel-előállítót **díjazás** illeti meg. Ellenkező kikötésre itt is lehetőség van, továbbá nincs szükség a hangfelvétel-előállító hozzájárulására azokban az esetekben, amikor a törvény a szerzői jogi védelem alatt álló alkotás felhasználásához sem kívánja meg a szerző hozzájárulását.

Kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnek, vagy arról készült másolatnak a sugárzásáért, és bármilyen más módon történő nyilvánossághoz közvetítéséért a szerzői jogi védelem alatt álló művek felhasználásáért fizetendő díjon felül a felhasználónak további díjat kell fizetnie, amely – a jogosultak közötti eltérő megállapodás hiányában – fele-fele arányban illeti meg a hangfelvétel előállítóját és az előadóművészt. E szabályt illetően a hangfelvétel és hanghordozó közti különbségtétel gyakorlatban betöltött szerepét emelném ki. A hangfelvétel kiadók olyan példányokat is kiadnak, amelyek nem kereskedelmi forgalomba kerülnek, hanem a felvétel népszerűsítését szolgálják (ún. promóciós anyag). Az ilyen példányokat a „nem terjeszthető” felirattal látják el, és küldik meg ingyenesen, rendszerint rádióállomásoknak. A hangfelvétel előállítója polgári jogi kötelemmel korlátozza, hogy az ilyen hanghordozó megszerzője ezt a hangfelvétel példányt maga is terjessze, másrészt az ilyen hangfelvétel sugárzása vagy más nyilvánossághoz közvetítése után is meg kell fizetni az Szjt 77.§ (1) bekezdésében említett díjat. A gyakorlatban a hangfelvétel-előállítóknak és az előadóművészeknek járó nyilvános előadás utáni díjat a MAHASZ és az EJI megbízása alapján az ARTISJUS, a sugárzási és az ahhoz kapcsolódó egyéb nyilvánossághoz közvetítés díjait viszont közvetlenül a MAHASZ és az EJI szedi be.

⁴⁷ A szerzői jogi törvény kommentárja – COMPLEX CD – 2003. március 31.

A hangfelvételek nyilvános **haszonkölcsönbe adásának és bérbeadásának engedélyezési joga** mind a szerzőket, mind az előadóművészeket, és mind a hangfelvétel-előállítókat megilleti. A hangfelvételek haszonkölcsönbe és bérbeadása fejében a szerzőket, előadás hangfelvétele esetén az előadóművészeket és a hangfelvétel-előállítókat díjazás illeti meg. A felhasználásért járó díj csak akkor illeti meg egyenlő arányban a jogosultakat, ha e tekintetben közöttük eltérő megállapodás nem született. Az Szjt. 78. § (2) bekezdése teremti meg a jogalapot arra, hogy az MSZSZ-EJI és az ARTISJUS az előadóművészeknek, illetve a szerzőknek a hangfelvételek haszonkölcsönbe és bérbeadása után járó jogdíjakat érvényesítsék és e jogdíjakat felosszák az érintett jogosultaknak. Mivel a törvény a hangfelvétel-előállítók tekintetében változatlanul nem ír elő kötelező közös jogkezelést e két felhasználási módra, a jogosultak (hangfelvétel-előállítók) továbbra is egyedileg adnak engedélyt hangfelvételeik haszonkölcsönbe adására és bérbeadására.

A hangfelvétel előállítóját megilleti az a jog, hogy nevét a hangfelvétel másolatain feltüntessék.

8. A közös jogkezelés

Az ARTISJUS mint műnyilvántartó, adatszolgáltató, tanácsadó szervezet

Önkéntes műnyilvántartás: Az ARTISJUS a szerzők számára szolgáltatásként kínálja a szerzői művek letéttel együttes, vagy letét nélküli nyilvántartásba vételét. (A szolgáltatás alól kivételt jelentenek azok a művek, amelyek esetében kivételesen a szerzői vagyoni jog átruházható. Ennek oka az, hogy amint az az alábbiakból is kitűnik, a nyilvántartás nem közhiteles lajstrom, nem tanúsítja sem a jog fennállását, sem pedig a jogszerzés láncolatát.) Hangsúlyozni kell, hogy a nyilvántartásba vétel semmilyen kapcsolatban nem áll a szerzői jogi védelem fennállásával, vagy esetleges hiányával. Ez a szerzői jogi törvény szerinti ismérvek objektív meglététől (irodalom, tudomány, vagy művészet területén létrejött egyéni, eredeti alkotás) függ. A nyilvántartás/letét kizárólag arra szolgál, hogy bizonyítsa, hogy a bejelentő által megjelölt alkotás a bejelentés napján létezett, és annak létezését a bejelentő jelentette be, és egyben kérte a nyilvántartásba (letétbe) vételt. Más szóval jogvita esetén a nyilvántartásba vételt/letétbe vételt igazoló tanúsítvány bizonyítási eszköz, amely segíti az eljáró bíróságot (választott bíróságot) a bizonyítékok szabad értékelésének keretei között a határozat meghozatalában.

Ennek megfelelően az ARTISJUS több évtizedre visszamenően nyilvántartja a magyar zeneszerzők és műveik adatait. A komolyzene műfajában alkotó zeneszerzők hagyományosan az ARTISJUS-nál jelentik be folyamatosan új műveiket. A könnyűzene műfajában ez a gyakorlat csak a nyolcvanas évek második felétől van érvényben. Ma már

előírás, hogy e szerzők is közvetlenül az ARTISJUS-nál tegyék meg műbejelentésüket műveik felhasználását megelőzően. Az új művek adatainak közzétele szükséges feltétele a jogdíjak helyes elszámolásának. A jelenleg érvényben lévő bejelentési rendszer lehetővé teszi, hogy a korábbiakban alkalmazott műbejelentő lapon túlmenően a mű egy példánya is megőrizhető legyen hangzóanyag mellékelésével. A műbejelentéshez mellékelt művet normál hangkazettán, vagy CD-n rögzítve tárolják. A zeneművek bejelentése a Dokumentációs osztályon az alábbi módon történik: (1) A bejelentendő művek adatait a Műbejelentő lapon kell közölni az adatmezőket értelemszerűen kitöltve. Csak abban az esetben fogadható el a műbejelentés, ha azt a mű minden szerzője aláírásával hitelesíti. (2) A mű hanganyagát tartalmazó kazettát, illetve CD-t szükséges mellékelni. A kazettákat a műazonosítás érdekében az ARTISJUS megőrzi.

Jogutódok nyilvántartása: A szerzői jogi törvény 106. §-a akként rendelkezik, hogy ha az elhunyt személy hagyatékához szerzői jog tartozik, a közjegyző a hagyatéki eljárás megindításáról értesíti az elhunyt személy műveivel kapcsolatban érintett közös jogkezelő szervezetet. Ha nem állapítható meg, hogy melyik az érintett közös jogkezelő szervezet, vagy a művek nem tartoznak a közös jogkezelés körébe, az értesítést az irodalmi és a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezetnek kell küldeni. A hagyatékhoz tartozó szerzői jog örökösnek történő átadásáról a közjegyző kivonatos hagyatékátadó végzéssel, a bíróság pedig kivonatos jogerős ítélet egy példányának megküldésével értesíti az érintett közös jogkezelő szervezetet. Az érintett közös jogkezelő szervezet köteles az örökösökről nyilvántartást vezetni, és abból a felhasználók számára a személyes adatok védelmére vonatkozó jogszabályok keretei között adatot szolgáltatni. 1999. szeptember 1-jéig minden jogszabályi kötelezettség nélkül, önkéntes alapon vezetett jogutód-nyilvántartást az ARTISJUS olyan szerzők esetén, akiknek műveit az ARTISJUS, vagy jogelődje, a Szerzői Jogvédő Hivatal jogkezelési tevékenysége érintette. A közjegyzők korábban is konkrét jogszabályi kötelezettség nélkül általában, de nem minden egyes esetben értesítették az ARTISJUS-t, ha szerzői jog is volt az örökhagyó hagyatékában. A jogszabályi előírás hiánya miatt, valamint abból az okból, hogy nem minden esetben derült ki egy szerző halála után, hogy a szerzői jog is része volt a hagyatékának, nem lehet helytállást vállalni azért, hogy a nyilvántartás közhiteles, illetve teljes.

Adatkezelés, adattovábbítás: Az Egyesület adatkezelési tevékenysége a közös jogkezelés rendszeréből következően elsősorban az Egyesület által képviselt zenei és irodalmi művekre (repertoárra), a szerzők és az egyéb jogosultak, továbbá a felhasználások adataira terjed ki. Az Egyesület ezen kívül nyilvántartja az érintett jogosultakat a közös jogkezelési felosztás nyomán megillető jogdíjösszegeket is.

Az ARTISJUS adatkezelési és adattovábbítási rendjét a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény, továbbá a szerzői

jogi törvény közös jogkezelési, mű, és jogosulti nyilvántartást előíró rendelkezései, valamint az adózás rendjéről szóló, többször módosított 1990. évi XCI. törvény kifizetőre vonatkozó szabályai alapján építette fel.

Adatok csak írásbeli, postán, faxon vagy e-mail útján eljuttatott kérelemre adhatók ki díjfizetés ellenében. Az Egyesületnek az adatvédelmi rendelkezések miatt dokumentálnia kell, hogy nyilvántartásából kinek és milyen célból továbbított adatokat. Az érintett jogosultakkal kizárólag saját adataik szóban is közölhetők. Telefonon semmilyen személyes adatot nem közöl az ARTISJUS. Az adattovábbítás iránti kérelmet az Egyesület postai címére, vagy faxszámára lehet eljuttatni. Pénzügyi adatok a fentiek szerint kizárólag az érintett jogosultnak, vagy megfelelő (teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt vagy ügyvédi) meghatalmazással igazolt meghatalmazottjának, vagy hatóság megkeresésére adhatók ki, és a jogosultakkal kizárólag a saját pénzügyi adataik közölhetők. Ha a kért adatok nem állnak rendelkezésre, erről írásbeli értesítést küld az Egyesület. Ebben az esetben természetesen nem kell díjat fizetni. Ha adatok rendelkezésre állnak, erről a térítés befizetését lehetővé tevő készpénzfizetési átutalási megbízás egy példányával együtt értesítést küld az Egyesület az adatot kérőnek. Az adatok továbbítása az átutalási megbízás feladóvevénye másolatának elküldése ellenében történik, és ezzel egy időben küldik meg a térítés befizetését igazoló, a Jogi Főosztály által kiállított számlát.

Tanácsadás: Az Egyesület Alapszabálya, illetve Szervezeti és Működési Szabályzata szerint az Egyesület hatóságok felkérésére, illetve együttműködési megállapodás alapján országos hatáskörű közigazgatási szerveknek térítésmentesen szerzői jogi tanácsokat ad, illetve szakmai véleményeket készít. A természetes személy szerzők és örököseik részére szerzői jogi ügyekben a jogvitákat kivéve, tehát elsősorban szerződéskötéshez szóbeli jogi tanácsadást nyújt.

Az Egyesület Szervezeti és Működési Szabályzata értelmében a jogi tanácsadáson kívül kizárólag a magánszemély egyesületi tagok esetében lehetséges, hogy felhasználóval szemben fennálló vitás ügyben (kizárólag belföldi peres vagy nem peres eljárásban rendkívüli elvi jelentőségű ügy esetén) az Egyesület beleegyezésével megválasztott ügyvéd megbízási díját, vagy annak meghatározott részét a Vezetőség írásbeli engedélye alapján az Egyesület átvállalja. A tanácsadási tevékenység nem terjed ki felhasználókra, és különösen nem jogi képviselőkre.

Felhasznált irodalom:

A szerzői jogi törvény magyarázata. Szerk.: Gyertyánfy Péter
KJK-Kerszöv, Budapest, 2000.

Lontai Endre: Magyar Polgári Jog – Szellemi alkotások joga
Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2000.

Faludi Gábor: A felhasználási szerződés
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999.

Tattay Levente: A szerzők személyiségi jogai
Közjegyzők Közlönye 2001/3.

Tattay Levente: A szerzők vagyoni jogai
Közjegyzők Közlöny 2001/5.

Tattay Levente: A szerzői jog korlátai. a szabad felhasználás a szerzői jogi törvényben –
Közjegyzők Közlönye 2001/6.

Tattay Levente: A szerzői jogi törvény és az internet
Közgazdaság Jogi Melléklet 2001/12.

Gyenge Anikó: Zeneművek átdolgozása a szerzői jogban
Collega 2001/3.

Petkó Mihály: A szerzői jogi szabályozás története
Collega 2002/5.

Boytha György: A szellemi alkotások joga és az új Ptk.
Polgári Jogi Kodifikáció 2000/3.

Bächer Vilmos: A szellemi tulajdoni jogok védelme és a Ptk.
Polgári Jogi Kodifikáció 2000/3.

Gyertyánfy Péter: A szellemi alkotások joga, különös tekintettel a szerzői jogra
Gazdaság és Jog 1998/7-8.

Kollár Ferenc: Video-, hangkazetta- és CD-lemez hamisítások
Belügyi Szemle Különszáma 1995.

Mann Judit: Hol, mi változott a szerzői és kiadói jogban
Perfekt Kiadó, Budapest, 2000.

az 1999. évi LXXVI. törvény indokolása a szerzői jogról

az 1999. évi LXXVI. törvény kommentárja a szerzői jogról

az ARTISJUS évkönyve 2003.

Felhasznált jogszabályok, bírósági határozatok:

1999. évi LXVII. törvény a szerzői jogról

1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

BH 1958/226.
BH 1979/411.
BH 1982/150.
BH 1986/14.
BH 1992/324.
BH 1993/228.
BH 1994/22.

BH 1978/9.
BH 1980/332.
BH 1984/268.
BH 1986/498.
BH 1992/631.
BH 1993/229.
BH 1994/129.

BH 1978/376.
BH 1980/374.
BH 1985/226.
BH 1992/98.
BH 1992/632.
BH 1993/295.

LB Pf. IV. 21. 060/1954.

LB Pf. I. 21. 322/1964.

LB Pf. III. 21. 027/1974.

LB Pf. IV. 20. 022/1982.

LB Pfv. IV. 22 822/1997/4.

Főv. Bír. 47. Pf. XI. 21 055/1995/2.

PK. 286. sz. állásfoglalása

PK. 290. sz. állásfoglalása

Felhasznált honlapok:

www.artisjus.hu

www.reprografia.hu

www.mahasz.hu

www.eji.hu

jogi hírek

interjúk

publikációk

vitafórum

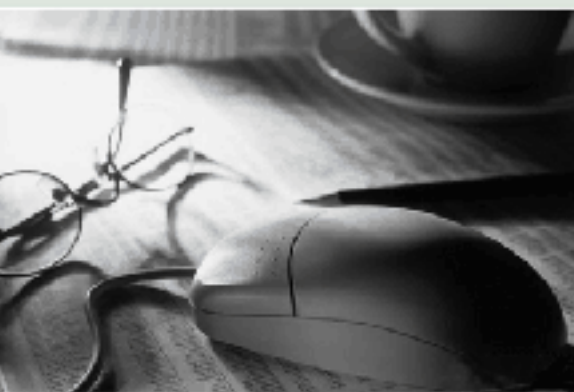
szaknévsor

jogi szakkönyv-katalógus

jogi állásbörze

szakmai rendezvények

heti hírlevél

országos ügyvédi szaknévsor

magyar, angol és német nyelven

ügyfél keres ügyvédet szolgáltatás